

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДОНЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ВАСИЛЯ СТУСА

КОЦУБАЛЬСЬКА ЛЮДМИЛА ВІКТОРІВНА

Допускається до захисту:
завідувач кафедри політології
та державного управління
д.політ.н., професор
_____ Чальцева О.М.
«_____» _____ 20__р.

**ТРАНСФОРМАЦІЯ ПУБЛІЧНИХ ФІНАНСІВ В УМОВАХ ВОЄННОГО
СТАНУ В УКРАЇНІ**

Спеціальність 281 Публічне управління та адміністрування
Кваліфікаційна робота

Науковий керівник:
Дубель М.В., старший викладач кафедри
політології та державного управління,
д-р. філос. з м.е.в.

Оцінка: _____ / _____ / _____

(бали/за шкалою ЕКТС/за національною шкалою)

Голова ЕК: _____ (підпис) _____

АНОТАЦІЯ

Коцубальська Л.В. Трансформація публічних фінансів в умовах воєнного стану в Україні – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Кваліфікаційна робота на здобуття наукового ступеня «Магістр» за спеціальністю 281 Публічне управління та адміністрування. Донецький національний університет імені Василя Стуса, Вінниця, 2025.

Система публічних фінансів України зазнала кардинальних змін в умовах повномасштабної війни, що створило об'єктивну необхідність адаптації системи публічних фінансів. Основною метою роботи було виявлення ключових змін у функціонуванні цієї системи та розробка комплексу практичних рекомендацій для забезпечення фінансової стійкості держави. У ході дослідження було доведено кардинальну зміну функціональної парадигми публічних фінансів, що переорієнтувалася на забезпечення оборони, обґрунтовано критичну залежність України від зовнішнього фінансування. На основі комплексного аналізу трансформації публічних фінансів України, проведеного за офіційними даними, було систематизовано основні виклики та розроблено цілісну систему рекомендацій, що включають удосконалення нормативно-правової бази, відновлення середньострокового бюджетного планування та посилення прозорості фіскальної політики.

Ключові слова: публічні фінанси, воєнний стан, зведений бюджет, бюджетне планування, фінансова стійкість.

Бібліограф.: 94 найм.

ABSTRACT

Kotsubalska Liudmyla. Transformation of public finance under martial law in Ukraine – Qualification Scientific Paper as a Manuscript.

Qualification work for the degree of Master's Degree in speciality 0413 Management and administration. Vasyl' Stus Donetsk National University, Vinnytsia, 2025.

The public finance system of Ukraine has undergone fundamental changes under full-scale war, which created an objective need to adapt the public finance system. The main objective of the work was to identify key changes in the functioning of this system and to develop a set of practical recommendations to ensure the state's financial stability. The study proved a fundamental shift in the functional paradigm of public finance, which reoriented towards ensuring the state's defense. The critical dependence of Ukraine on external financing has been substantiated. Based on a comprehensive analysis of the transformation of Ukraine's public finances using official data, the main challenges were systematized and a coherent system of recommendations was developed, including improving the regulatory framework, restoring medium-term budget planning, and strengthening the transparency of fiscal policy.

Key words: public finance, martial law, consolidated budget, budget planning, financial stability.

Bibliography: 94 items.

ЗМІСТ

ВСТУП	5
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ТРАНСФОРМАЦІЇ ПУБЛІЧНИХ ФІНАНСІВ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ	11
1.1. Сутність, значення, структура та функції публічних фінансів	11
1.2. Методологічні засади дослідження публічних фінансів України в умовах воєнного стану	21
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ТРАНСФОРМАЦІЇ ПУБЛІЧНИХ ФІНАНСІВ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ	29
2.1. Адаптація нормативно-правового регулювання публічних фінансів України під час війни.....	29
2.2. Трансформація дохідної та видаткової частин публічних фінансів України за 2020-2024 роки	34
2.3. Роль міжнародного впливу на стан публічних фінансів в Україні в умовах воєнного стану.....	45
РОЗДІЛ 3. ПРОБЛЕМИ І НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІННЯ ПУБЛІЧНИМИ ФІНАНСАМИ В УМОВАХ ВІЙНИ	53
3.1. Проблеми та виклики функціонування публічних фінансів України в умовах воєнного стану.....	53
3.2. Напрями вдосконалення управління публічними фінансами в Україні в умовах воєнного стану.....	59
ВИСНОВКИ.....	72
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ І ЛІТЕРАТУРИ	75

ВСТУП

Актуальність теми. Російсько-українська війна докорінно трансформувала систему публічних фінансів України, що призвело до кардинальної зміни пріоритетів фінансової політики: основний акцент з економічного зростання перейшов на критичне фінансування оборонного сектору та забезпечення безперебійного функціонування держави і соціального захисту населення. Ця трансформація викликала небачений раніше бюджетний дефіцит, стрімке зростання державного боргу та фундаментальну переструктуризацію доходів і видатків.

Вивчення трансформації публічних фінансів України в умовах воєнного стану є вкрай важливим через гостру практичну необхідність розробки ефективних антикризових механізмів управління фінансовими ресурсами та забезпечення фінансової стійкості країни. Осмислення поточних фінансових змін створює необхідну базу для формування стратегії фінансування післявоєнної відбудови та відновлення економічного потенціалу. Таким чином, актуальність теми визначається нагальною потребою у конкретних інструментах для стабілізації фінансової системи в умовах війни.

Актуальність дослідження зумовлена нагальною потребою у переосмисленні ролі та функціонального призначення державних фінансів в умовах викликів, що ставлять загрозу для існування України шляхом дослідження теоретичної бази досліджень за тематикою.

Стан теоретичної розробки теми. Дослідженню публічних фінансів в Україні присвятили праці численні вітчизняні науковці, зокрема: І.В. Жеребило, Г.В. Возняк, Н.Ю. Мелян, О.А. Музика-Стефанчук, Н.Я. Якимчук, О.В. Абакуменко, А.В. Височина, С.В. Березовська, Л.К. Воронова, А.А. Нечай, М.І. Карлін, Н.В. Проць, О.В. Борисюк, С. Бойко, І.О. Луніна, С.В. Бардаш, Ю.Р. Баранюк, У. Олексій, О.П. Славкова, Л.О. Рибіна, П. Нікіфоров, І. Легкоступ, М.В. Гончаренко, В.М. Опарін, В.М. Федосов, П.І. Юхименко, Т.Ф. Куценко, А.І. Крисоватий, О.Л. Руда,

О.В. Марценюк, А.Е. Шайнога, К.М. Бліщук, Н.В. Савчук, О.І. Скаско, М.Д. Манчул, С.Я. Рубанова, С.Я. Клімова, С. Войтюк, С.А. Дяченко, О.О. Пруцька, М.В. Дубель, Н.В. Прямухіна, Л.Я. Самойленко та ін.

Наприклад М.Д. Манчул було проаналізовано проблеми фінансування соціальної сфери за рахунок публічних фінансів; досліджено оптимальні моделі їхнього розподілу для якісних послуг [35]. С.Я. Рубанова вивчала взаємодію публічних фінансів із фінансовим ринком, в тому числі по державних запозиченнях та управлінню державним боргом [78]. О.О. Пруцька досліджувала питання бюджетної дисципліни та відповідальності у сфері публічних фінансів; юридичні аспекти управління та підвищення підзвітності [70]. Колективом авторів у складі Возняк Г.В., Савчук Н.В., Жеребило І.В., Скаско О.І. було досліджено інноваційні підходи до управління публічними фінансами, впровадження сучасних інформаційних технологій та міжнародного досвіду у бюджетний процес; проаналізовано податкову систему як основне джерело формування публічних фінансів, включаючи ефективність податкової політики та її оптимізацію [8].

Однак, незважаючи на позивні сторони, більшість цих досліджень стосувалися функціонування фінансової системи в мирний час. Системний аналіз і розробка комплексних рекомендацій щодо управління публічними фінансами в умовах, що склалися після 2022 року, залишаються недостатньо висвітленими. Недостатньо вивченим є питання радикальної переорієнтації видатків на оборонні потреби в умовах макрофінансової нестабільності. Також особливої уваги потребують проблеми відновлення середньострокового бюджетного планування та ефективного використання інструментів цифровізації для посилення прозорості та зміцнення довіри міжнародних донорів в умовах критичної залежності від зовнішнього фінансування.

Мета дослідження — виявлення основних проблем і викликів трансформації системи публічних фінансів України в умовах воєнного стану та розробка науково обґрунтованих рекомендацій щодо підвищення ефективності фінансового управління.

Виходячи з встановленої мети дослідження, сформулюємо основні **завдання**:

- 1) визначити сутність, значення, структуру та функції публічних фінансів в умовах воєнного стану;
- 2) дослідити методологічні засади вивчення публічних фінансів в умовах воєнного стану;
- 3) проаналізувати адаптацію нормативно-правового регулювання публічних фінансів України під час війни;
- 4) дослідити трансформацію дохідної та видаткової частин публічних фінансів України за період 2020-2024 років;
- 5) визначити роль міжнародного впливу на стан публічних фінансів України в умовах воєнного стану;
- 6) систематизувати та обґрунтувати ключові проблеми й виклики функціонування публічних фінансів України в умовах війни;
- 7) розробити науково обґрунтовані напрями вдосконалення управління публічними фінансами, включаючи середньострокове планування та публічні інвестиції.

Об'єктом дослідження є процес трансформації інституційної системи публічних фінансів України.

Предметом дослідження виступають інституційні аспекти трансформації системи публічних фінансів України, що відображають зміни в їх функціонуванні в умовах воєнного стану.

Методологічна основа дослідження представлена наступними теоретичними підходами, а саме: Інституційна теорія (Д. Норт) та теорія суспільного вибору (Дж. Бюкенен) дозволяють дослідити, як формальні та неформальні інститути впливають на трансформацію публічних фінансів, а також проаналізувати мотивацію та поведінку ключових акторів при прийнятті фінансових рішень в умовах інституційного обмеження воєнного стану. Для дослідження були також корисними загальна теорія систем Л. фон Берталанфі, що допомогла створити цілісну модель публічних фінансів та вивчити їхню

адаптацію. На основі аналізу визначено, що системний підхід забезпечив комплексне розуміння трансформації публічних фінансів та визначення ключових факторів впливу.

Методичний інструментарій включає сукупність загальнонаукових та спеціальних методів: аналізу та синтезу (для вивчення нормативно-правової бази та статистичних даних), структурно-функціональний метод (для розгляду публічних фінансів як цілісної системи та виокремлення її ключових компонентів), статистичний аналіз (для обробки та інтерпретації кількісних показників, що характеризують бюджетний дефіцит, державний борг, ВВП та ін.), компаративний (порівняльний) метод (для зіставлення показників довоєнного стану з показниками періоду повномасштабної війни), графічний метод (для візуалізації динаміки ключових економічних показників) тощо.

Джерельна база дослідження ґрунтується на наукових статтях вітчизняних вчених з питань публічного управління та фінансів, чинному законодавстві й нормативно-правових актах України, а також на емпіричних і статистичних даних, що включають офіційні матеріали, оприлюднені Міністерством фінансів, Національним банком України, Державною службою статистики, звіти міжнародних фінансових організацій та дані системи прозорості бюджетних коштів «Є-data».

Гіпотеза дослідження – ефективна трансформація системи публічних фінансів України в умовах війни за умови реалізації комплексного вдосконалення її функціонування на інституційному рівні, може забезпечити фінансову стабільність держави та сформувати надійний фундамент для післявоєнного відновлення.

Основні аспекти наукової новизни: 1) систематизовано та класифіковано проблеми і виклики функціонування публічних фінансів України в умовах воєнного стану; 2) обґрунтовано необхідність законодавчого визначення терміну «публічні фінанси» як ключової передумови для формування системного підходу до їх управління; 3) дістало подальшого розвитку обґрунтування необхідності переходу до середньострокового бюджетного

планування як ключового інструменту для забезпечення передбачуваності та ефективності використання ресурсів у період відновлення; 4) запропоновано механізм посилення прозорості та контролю бюджетних видатків через впровадження глибинного BOOST-аналізу на основі системи «Є-data» та її інтеграції з іншими державними реєстрами.

Практична цінність отриманих результатів полягає у можливості їх використання органами державної влади та місцевого самоврядування для підвищення ефективності фінансового управління, зміцнення довіри міжнародних донорів та створення надійної основи для повоєнного відновлення.

Апробація результатів роботи. Основні положення та висновки роботи були представлені та обговорені під час II Міжнародної науково-практичної конференції «Публічна політика в умовах війни та міжнародних викликів» (м. Вінниця, 17 квітня 2025 р.), назва доповіді – «Трансформація публічних фінансів в умовах воєнного стану в Україні». Наукова стаття на тему «Роль публічних фінансів у повоєнній відбудові: іноземний досвід» опублікована у Віснику студентського наукового товариства ДонНУ імені Василя Стуса (Випуск 17, том 1, Вінниця, 2025 р.). Основні положення, висновки та результати кваліфікаційного (магістерського) дослідження впроваджено на регіональному рівні: у Департаменті фінансів Вінницької обласної військової адміністрації прийняті до впровадження пропозиції щодо удосконалення застосування середньострокового бюджетного планування для підвищення ефективності управління публічними фінансами (Довідка № 01-1-35/809 від 03 грудня 2025 року).

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами: Кваліфікаційна (магістерська) робота виконана в рамках тематичного плану НДР Донецького національного університету імені Василя Стуса ініціативного фундаментального дослідження кафедри політології та державного управління: «Публічна політика і державне управління в умовах війни та повоєнного відновлення України» (реєстраційний номер 0123U101423).

Структура кваліфікаційної роботи включає вступ, три взаємозалежні розділи, висновки та перелік використаних джерел (94 найменування). Загальний обсяг дослідження - 74 сторінки, у тому числі 13 таблиць та 11 рисунків.



РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ТРАНСФОРМАЦІЇ ПУБЛІЧНИХ ФІНАНСІВ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ

1.1. Сутність, значення, структура та функції публічних фінансів

Публічні фінанси сьогодення – не просто ключова складова функціонування держави та ефективного державного управління, а справжній фундамент її життєздатності. Їхня значущість виходить за межі формального обліку, охоплюючи складну, багатогранну категорію на перетині економічних, правових та соціальних наук. Це розгалужена система взаємопов'язаних відносин, чітко визначених механізмів та усталених інститутів, що формують фінансову основу для реалізації публічних функцій та досягнення загальносуспільних цілей.

Особливої актуальності в контексті глибоких трансформацій публічних фінансів в умовах повномасштабної війни в Україні набуває дослідження М.В. Дубеля [14], де ґрунтовно проаналізовано вплив військової агресії на системні зміни у структурі доходів та видатків державного бюджету, а також на вимушений перерозподіл бюджетних коштів за ключовими сферами. Також Л.В. Коцубальська детально досліджує трансформацію публічних фінансів під час війни в Україні, вивчаючи динаміку ключових економічних показників та зміни у структурі бюджетних видатків [30]. Доповнюючи це розуміння, Н.В. Прямухіна та Л.Я. Самойленко глибоко розкривають кардинальну зміну пріоритетів використання публічних фінансів на користь оборони, вимушене скорочення соціальних видатків, а також трансформації у структурі публічних доходів, підкреслюючи зростання ролі міжнародної допомоги [71, 72].

З огляду на ці трансформації, що створюють основу для майбутніх викликів, Л.В. Коцубальська та М.В. Дубель аналізують роль публічних фінансів у повоєнній відбудові, вивчаючи ефективні фінансові стратегії та інструменти на основі міжнародного досвіду [31]. Однак, щоб забезпечити комплексний та глибокий аналіз природи і функціонування публічних фінансів

у контексті таких масштабних адаптивних процесів, важливо спершу розглянути різні підходи до їх визначення – від традиційних до системних, правових та економічних, а також їхню роль у державі та суспільстві.

Глибоке розуміння «публічних фінансів» є критично важливим для ефективного функціонування держави, особливо в умовах воєнного стану в Україні. Воно дозволяє осмислити, як держава акумулює, розподіляє та ефективно використовує ресурси для забезпечення життєдіяльності суспільства. Це розуміння вимагає аналізу теоретичних підходів та акценту на сучасних інтерпретаціях.

В умовах воєнного стану в Україні публічні фінанси вимагають безпрецедентної мобілізації та ефективного використання засобів для гарантування обороноздатності та підтримки суспільства. Вони стають фундаментальним важелем, що визначає стабільність, розвиток та обороноздатність країни.

Аналіз літератури показує відсутність єдиного універсального визначення публічних фінансів, проте синтез поглядів дозволяє сформувати комплексне розуміння цієї ключової економічної категорії.

З огляду на традиційне розуміння цієї категорії, Н.Ю. Мелян визначає публічні фінанси як сукупність грошових відносин при формуванні, розподілі та використанні централізованих фондів для виконання функцій державою та місцевим самоврядуванням [36]. Це визначення окреслює ключові фази фінансового процесу та основних суб'єктів, підкреслюючи цільову спрямованість на публічні функції.

Переходячи до системних підходів, М.І. Карлін, Н.В. Проць та О.В. Борисюк розглядають публічні фінанси як систему фінансових відносин стосовно функціонування органів публічної влади у сфері акумуляції та використання коштів для реалізації суспільних інтересів [27]. Вони наголошують на упорядкованості цих взаємодій.

Доповнюючи це бачення з економічної перспективи, І.О. Луніна трактує публічні фінанси як сукупність економічних відносин з формування та

використання грошових фондів, що знаходяться в розпорядженні органів державної та місцевої влади для забезпечення суспільних потреб [34]. Її визначення наголошує на зборі та розподілі фондів публічного характеру з централізованим управлінням, відмінним від приватних фінансів. Кінцевою метою є забезпечення колективних благ і послуг, які приватний сектор не може ефективно надати, підкреслюючи цільову спрямованість на задоволення суспільних інтересів та соціального добробуту.

Функціонування публічних фінансів суворо регламентоване, що робить їх правове трактування надзвичайно важливим. Л.К. Воронова визначає публічні фінанси як сукупність суспільних відносин, що підпорядковуються нормам фінансового права і виникають під час формування та застосування державних і місцевих грошових фондів [10]. Її підхід підкреслює імперативний характер цих відносин, де кожен етап детально регламентується фінансовим правом, забезпечуючи законність та передбачуваність.

Доповнюючи правовий аспект, А.А. Нечай зосереджується на регулюванні саме видаткової частини публічних фінансів [53] та аналізує, як законодавство визначає цілі, пріоритети, процедури та ліміти витрачання коштів, зазначаючи, що належне правове регулювання видатків є ключовим для їхньої соціальної та економічної ефективності, а також підзвітності публічних органів. Автор наголошує, що без суворої регламентації видатків публічні фінанси ризикують втратити функціональність.

О.А. Музика-Стефанчук та Н.Я. Якимчук, як і інші спеціалісти з фінансового права, теж визначають публічні фінанси як систему взаємовідносин, що підпорядковуються нормам фінансового права при створенні та використанні державних і місцевих фондів [52]. Цей підхід підкреслює, що без чітких правових рамок система публічних фінансів була б хаотичною і нефункціональною.

Комплексний аналіз поглядів Л.К. Воронової [10], А.А. Нечай [53], О.А. Музики-Стефанчук та Н.Я. Якимчук [52], а також інших джерел з фінансового права [54, 70] свідчить, що правова природа є фундаментальною

для сутності публічних фінансів. Кожна фінансова операція має чітко визначену правову основу, що забезпечує законність, стабільність, прозорість та керованість системи. Норми фінансового права встановлюють механізми нагляду, розподілу повноважень та відповідальності, критичні для ефективності та цільового використання ресурсів. Отже, публічні фінанси є невід'ємною частиною правової системи держави, а їхнє успішне функціонування неможливе без належного, адаптованого до викликів, правового регулювання.

Продовжуючи розгляд механізмів забезпечення ефективності, І.В. Жеребило та Г.В. Возняк доводять, що публічні фінанси є прямим об'єктом державного фінансового нагляду та аудиту [17]. З цього випливає, що їх сутність включає аспекти підзвітності, прозорості та ефективності використання ресурсів. Доповнюючи вище зазначену думку, С.В. Бардаш та Ю.Р. Баранюк деталізують інструменти такого нагляду, розкриваючи державний фінансовий аудит як ключовий елемент управління публічними коштами [3].

Крім внутрішнього функціонування, публічні фінанси мають зовнішню спрямованість – забезпечення публічних благ. Так, У. Олексій підкреслює їхню роль як ключового інструменту фінансування суспільних потреб на регіональному рівні через місцеві бюджети [56]. Аналогічно, С.В. Березовська визначає публічні фінанси як основний засіб для фінансування широкого спектру суспільних потреб та надання публічних благ (освіта, охорона здоров'я, інфраструктура, оборона, соціальний захист) [4].

Розглядаючи публічні фінанси як ресурсну основу державного апарату, С.М. Клімова зазначає, що вони виступають фундаментальною базою, яка дозволяє забезпечити безперервну діяльність усіх гілок державного управління і виконання її стратегічних цілей [28]. Це охоплює фінансування законодавчих, виконавчих та судових органів, їхньої матеріально-технічної бази та кадрового забезпечення, що є невід'ємною передумовою функціонування державного механізму.

Сучасні наукові трактування підкреслюють динамічний характер публічних фінансів та їхній макроекономічний вплив. Так, О.П. Славкова та Л.О. Рибіна відзначають ключову роль публічних фінансів у розвитку національної економіки та підтримці її стабільності [81]. Вони розглядають їх як активний інструмент макроекономічного регулювання, що впливає на інвестиції, зайнятість та інфляцію, сприяючи економічному зростанню.

Деякі дослідники, зокрема П. Нікіфоров та І. Легкоступ, розширюють це бачення, включаючи міжнародний контекст [54]. Вони розглядають публічні фінанси крізь призму глобальних економічних процесів, висвітлюючи їхню інтеграцію у світову фінансову систему та зростаючу роль у міжнародному співробітництві та реагуванні на глобальні виклики.

Глибше занурення в теоретичні основи та еволюцію пропонує С. Войтюк, аналізуючи різні концепції та види публічних фінансів, підкреслюючи їхню історичну еволюцію та багатогранність [9]. Крім того, В.М. Опарін, В.М. Федосов та П.І. Юхименко у своєму дослідженні розкривають генезу публічних фінансів та проводять глибокий аналіз теоретичних колізій і практичної концептуалізації [57]. Щодо національної специфіки, Т.Ф. Куценко аналізує зміст та структуру публічних фінансів в Україні з урахуванням сучасних тенденцій розвитку [33], що важливо для розуміння особливостей вітчизняної системи та її трансформації.

Нарешті, А.І. Крисоватий надає широкий спектр розуміння фінансової системи загалом [32], що дозволяє розглядати публічні фінанси не ізольовано, а як складову ширшої фінансової архітектури держави, підкреслюючи їхню взаємозалежність з іншими елементами національної економіки.

Таким чином, дослідження вчених значно доповнюють розуміння публічних фінансів, зосереджуючись на їхніх аспектах, механізмах функціонування, викликах та перспективах розвитку в сучасній Україні. Це має вирішальне значення для глибокого розуміння природи публічних фінансів, їхньої ролі в економічній стабільності, соціальному добробуті та здатності держави ефективно реагувати на поточні й майбутні виклики.

Зокрема, у даній ситуації М.В. Дубель акцентує увагу на кардинальній зміні публічних фінансів України, що проявилася у вимушеній орієнтації на «воєнні рейки» зі зміною пріоритетів видатків та джерел доходів [14]. Автор підкреслює, що саме адаптивність та стійкість системи публічних фінансів є визначальними для збереження керованості держави та забезпечення її обороноздатності в екстремальних умовах.

Окрім вже детально розглянутих теоретичних та правових підходів, українські науковці активно досліджують публічні фінанси, розширюючи та поглиблюючи їх розуміння, акцентуючи увагу на специфічних механізмах функціонування, які узагальнено в табл. 1.1.

Таблиця 1.1

Специфічні аспекти та додаткові напрямки досліджень українських науковців у сфері публічних фінансів

№	Автор(и), джерело	Основний фокус дослідження публічних фінансів
1.	О.В. Абакуменко, А.В. Височина [1]	Досліджено взаємозв'язок публічних фінансів з економічною безпекою та фінансовою стабільністю держави; визначено їх як інструмент протидії загрозам.
2.	С. Бойко [6]	Проаналізовано вплив державного боргу на публічні фінанси; досліджено механізми управління боргом та його наслідки для бюджетної політики.
3.	М.В. Гончаренко [11]	Досліджено теоретичні аспекти та функції публічних фінансів; розроблено класифікації та систематизації їхніх функцій, адаптованих до сучасних викликів.
4.	О.Л. Руда, О.В. Марценюк [79]	Досліджено бюджетний процес та управління публічними фінансами, з акцентом на прозорість й ефективність їх використання на всіх його етапах. Проведений аналіз фінансового контролю публічних фінансів, досліджено застосування методів аудиту та ревізії як інструментів для забезпечення цільового використання.
5.	А.Е. Шайнога К.М. Бліщук [93, 5]	Досліджено публічні фінанси в контексті регіонального розвитку, фінансування соціальних програм та їхнього впливу на певні сектори економіки.
6.	Возняк Г.В., Савчук Н.В., Жеребило І.В., Скаско О.І., [8]	Досліджено інноваційні підходи до управління публічними фінансами, впровадження сучасних інформаційних технологій та міжнародного досвіду у бюджетний процес. Проаналізовано податкову систему як основне джерело формування публічних фінансів, включаючи ефективність податкової політики та її оптимізацію.
7.	М.Д. Манчул [35]	Проаналізовано проблеми фінансування соціальної сфери за рахунок публічних фінансів; досліджено оптимальні моделі їхнього розподілу для якісних послуг.
8.	С.Я. Рубанова [78]	Вивчено взаємодію публічних фінансів із фінансовим ринком, в тому числі по державних запозиченнях та управлінню державним боргом.
9.	О.О. Пруцька [70]	Досліджено питання бюджетної дисципліни та відповідальності у сфері публічних фінансів; юридичні аспекти управління та підвищення підзвітності.

Джерело: розроблено автором

Беручи до уваги, що цільове спрямування та використання публічних фінансів мають на меті забезпечення широкого спектру критично важливих суспільних функцій, що охоплюють усі аспекти життя держави, їх детальний опис наведено в табл. 1.2.

Таблиця 1.2

Суспільні функції, що забезпечуються публічними фінансами

№ з/п	Функція	Зміст та значення
1.	Національна безпека та обороноздатність	Це пріоритетна функція в умовах агресії, що вимагає інвестицій у модернізацію армії та військово-промисловий комплекс, а публічні фінанси є її ресурсною основою, гарантуючи суверенітет країни.
2.	Стабільний соціально-економічний розвиток	Передбачає стратегічні інвестиції в критичну інфраструктуру (енергетика, транспорт, зв'язок), підтримку ключових галузей та інновацій, що створює сприятливі умови для підприємництва та зміцнює фундамент довгострокового процвітання.
3.	Соціальний захист населення	Включає функціонування пенсійної системи, надання соціальних допомог, субсидій та підтримку вразливих верств населення, що є ключовим для зменшення соціальної нерівності, забезпечення стабільності та гідного рівня життя.
4.	Ефективне надання публічних благ та послуг	Охоплює комплексне фінансування освіти, охорони здоров'я, культури, науки, правоохоронної діяльності та екологічних програм, що необхідно для суспільного добробуту та колективного споживання, особливо там, де приватний ринок є неефективним.
5.	Функціонування державного апарату	Забезпечує стабільну роботу всіх гілок влади, державних інститутів та місцевого самоврядування (включно з матеріально-технічним забезпеченням та оплатою праці), що є ключовою умовою для виконання конституційних обов'язків держави.

Розроблено автором на основі джерел [27, 32]

На основі детального аналізу наукових поглядів та з урахуванням сучасної економічної та геополітичної реальності, зокрема в умовах повномасштабної війни, що вимагає безпрецедентної мобілізації та ефективності фінансових ресурсів, а також необхідності повоєнного

відновлення, можна сформулювати власне комплексне та розширене визначення сутності публічних фінансів.

Отже, публічні фінанси є основою для забезпечення широкого спектра критично важливих суспільних функцій, життєво необхідних для суверенітету, добробуту та стабільності держави. Крім цього, сутність публічних фінансів також проявляється через їхні основні економічні функції, які в багатьох аспектах є ідентичними функціям державних фінансів загалом. Базуючись на економічних завданнях урядів в демократичних країнах, можна стверджувати, що публічні фінанси виконують функцію алокації, функцію перерозподілу та стабілізаційну функцію. Розглянемо їх на рис. 1.1.



Рисунок 1.1. Функції публічних фінансів

Розроблено автором на основі джерела [27]

Як видно з рис. 1.1, *функція алокації (розподілу ресурсів)* є основою управління публічними коштами, забезпечуючи фінансування життєво важливих благ (оборона, освіта, інфраструктура) та операційних витрат сектору. *Функція перерозподілу* відображає роль публічних фінансів у соціальній політиці, спрямованій на зменшення нерівності та забезпечення добробуту. Натомість, *стабілізаційна функція* підтримує сталий розвиток економіки через інструменти фіскальної політики (податки, видатки), впливаючи на макроекономічні показники (зайнятість, інфляція) та сприяючи

відновленню, особливо в умовах криз чи військової агресії. Отже, ці функції демонструють фундаментальну роль публічних фінансів у забезпеченні життєздатності держави, її сталого розвитку та добробуту.

Публічні фінанси є інституціоналізованою, суворо регламентованою правовими нормами та динамічно адаптованою системою грошових відносин, об'єктивно обумовленою нагальними, постійно зростаючими потребами суспільства у централізованих фінансових ресурсах для забезпечення його життєдіяльності, розвитку та протистояння зовнішнім загрозам. Ця система не є статичною, а еволюціонує разом із суспільними викликами. Ці ресурси формуються органами публічної влади – як на загальнодержавному, так і на місцевому рівнях – на основі обов'язкових відрахувань (податки, збори, митні платежі, що є проявом суверенітету держави) та добровільних внесків (державні та муніципальні запозичення, гранти та цільові пожертви, що набули особливого значення в умовах міжнародної підтримки). Їхнє цілеспрямоване та стратегічне використання виключно в публічних інтересах є ключовим критерієм легітимності, етичності та ефективності, відрізняючи від приватних фінансів.

Визначивши ключові функції, перейдемо до рис. 1.2., де відображено структуру публічних фінансів.

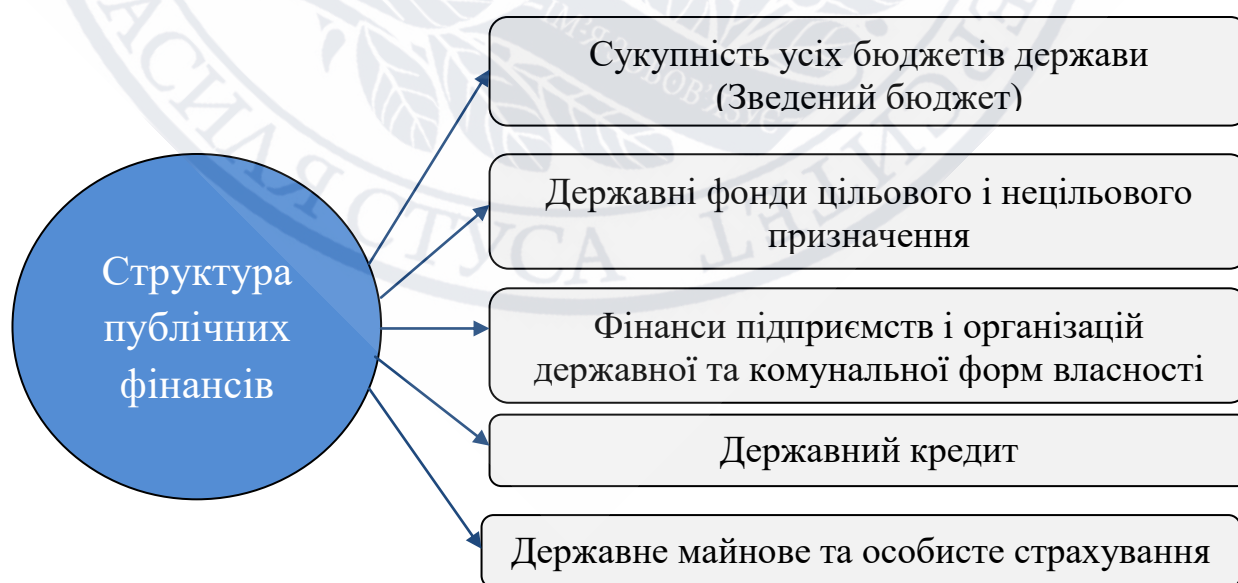


Рисунок 1.2. Структура публічних фінансів

Розроблено автором на основі джерела [27]

Як видно з рис. 1.2, у структурі публічних фінансів виділяють п'ятьох основних складових. Під сукупністю *всіх бюджетів держави (зведеним бюджетом)* розуміються фінансові ресурси для виконання загальнодержавних та місцевих функцій, фінансуючи публічні послуги й програми. *Державними фондами цільового і нецільового призначення* є позабюджетні кошти, що використовуються на конкретні або загальні потреби, підтримуючи специфічні програми та соціальні виплати. До фінансів *підприємств і організацій державної і комунальної форм власності* відносяться грошові кошти суб'єктів господарювання, що частково або повністю належать державі чи громадам. *Державний кредит* – це фінансові відносини із запозичення державою тимчасово вільних коштів, що використовуються для покриття дефіциту, фінансування проєктів чи стабілізації економіки на умовах повернення, платності та строковості. Нарешті, під *державним майновим та особистим страхуванням* передбачено систему створення та управління страховими фондами під державним контролем.

На думку М.Л. Швайко, в сучасній системі публічних фінансів є такі складові: *публічні фінанси держави*, що охоплюють відносини щодо утворення, управління та використання державних фондів; *публічні фінанси місцевого самоврядування*, що стосуються утворення та використання коштів територіальних громад; та *публічні фінанси суспільного (соціального) призначення*, що створюються для задоволення суспільних потреб, визнаних державою чи місцевою владою, і не належать до державної або комунальної власності [94].

Досить цікаво С.А. Дяченко уточнює взаємодію «публічних», «державних» та «місцевих» фінансів, зазначаючи, що публічні фінанси є найширшим поняттям, яке охоплює державні (централізовані) та місцеві (муніципальні) фінанси. Сутність трьох взаємопов'язаних рівнів розкривається через взаємодію джерел формування (доходів), механізмів розподілу та напрямів використання згідно з законодавством і публічними інтересами [15].

Проте, у контексті українського законодавства термін «публічні фінанси» як окреме нормативно визначене поняття наразі відсутній. Натомість у законодавчій практиці багатьох розвинених країн це поняття є фундаментальним і широко використовується як у науці, так і на рівні законодавства, що підкреслює системний підхід до управління коштами.

Аналіз наукових підходів дозволив нам сформулювати комплексне розуміння сутності публічних фінансів як багатоаспектної категорії та ключового інструментарію держави. Доведено їхнє фундаментальне значення для забезпечення національної стабільності, соціально-економічного розвитку та добробуту суспільства, особливо в умовах сьогодення України.

1.2. Методологічні засади дослідження публічних фінансів України в умовах воєнного стану

Аналіз такої багатогранної та динамічної сфери, як публічні фінанси у воєнний час, потребує застосування чітко визначених методологічних засад, які не лише окреслюють логіку та підходи, що використовуються для системного аналізу, а й обумовлюють обґрунтованість отриманих висновків. Методологічні засади даного дослідження обґрунтовуються на інтегрованому застосуванні фундаментальних теоретичних концепцій, загальнонаукових принципів, спеціальних та емпіричних методів, а також спеціальних підходів, розроблених для адекватної оцінки впливу воєнних дій на систему публічних фінансів держави.

Теоретичну основу дослідження становить синтез класичних і сучасних концепцій публічних фінансів та бюджетної політики. Класичні теорії публічних фінансів, представлені працями А. Сміта, Дж. М. Кейнса та Р. Масгрейва, формують базове розуміння функцій держави у фінансовій сфері – алокаційної, дистрибутивної та стабілізаційної. У контексті воєнного стану особливої актуальності пропонуються кейнсіанські концепції активної фіскальної політики та державного втручання для підтримки сукупного попиту

в умовах кризи, а також положення Р. Масгрейва про розширення державних функцій в екстремальних умовах.

Теорія фінансового федералізму та децентралізації (Ч. Тібу, У. Оутс) надає теоретичний апарат для аналізу трансформації міжбюджетних відносин в умовах війни, коли питання розподілу фінансових ресурсів між центральною владою та місцевим самоврядуванням набуває критичного значення для забезпечення функціонування держави.

Концепція бюджетної політики в кризових умовах та теорія державного боргу (К. Рейнхарт, К. Рогофф) є особливо релевантними для розуміння механізмів фінансування бюджетного дефіциту та управління борговим навантаженням у період повномасштабної війни, коли традиційні граничні показники боргової стійкості втрачають актуальність.

Інституційна теорія (Д. Норт) та теорія суспільного вибору (Дж. Бюкенен) дозволяють дослідити, як формальні та неформальні інститути впливають на трансформацію публічних фінансів, а також проаналізувати мотивацію та поведінку ключових акторів при прийнятті фінансових рішень в умовах інституційного обмеження воєнного стану.

Сучасні концепції середньострокового бюджетного планування та управління публічними інвестиціями, розроблені МВФ та Світовим банком, формують методологічну базу для розробки рекомендацій щодо відновлення системи фінансового планування в умовах воєнного стану.

Для виконання завдань та досягнення поставленої мети в дослідженні використовувались такі методи: загальнонаукові (синтез та аналіз, структурно-функціональний, системний, індукції та дедукції), емпіричні (аналіз документів, контент-аналіз, івент-аналіз) та спеціальні (мережевий аналіз).

Дослідження базується на загальнонаукових принципах, що забезпечують його науковість та об'єктивність та викладені у табл. 1.3.

Для реалізації цих принципів були застосовані наступні загальнонаукові методи. *Аналіз* використовувався для розкладання системи публічних фінансів на складові (нормативні акти, бюджетні показники), щоб виявити зміни у їхній

структурі, тоді як *синтез* забезпечив поєднання цих елементів для формування цілісного уявлення про загальні тенденції трансформації фінансів у воєнний час. *Системний метод* дозволив розглянути публічні фінанси як цілісну систему з взаємопов'язаними підсистемами (бюджетна, податкова, боргова), а *структурно-функціональний метод* допоміг дослідити функції публічних фінансів (забезпечення видатків, перерозподіл доходів, макроекономічна стабілізація) в умовах війни.

Таблиця 1.3.

Принципи дослідження публічних фінансів в умовах воєнного стану

№ з/п	Принцип	Сутність
1.	Системність	Дозволяє розглядати публічні фінанси як взаємопов'язаний організм, що функціонує у взаємодії із зовнішнім середовищем, забезпечивши цілісне розуміння всіх компонентів та їхнього сукупного впливу.
2.	Об'єктивність	Забезпечує неупереджений аналіз даних на основі офіційної статистики та нормативно-правових актів.
3.	Історизм та динамізм	Дозволяє розглядати публічні фінанси в їхньому розвитку та адаптації до викликів воєнного стану, виявляючи причинно-наслідкові зв'язки.
4.	Комплексність	Обумовлює охоплення економічного, правового, соціального та інституційного аспектів трансформації публічних фінансів.

Розроблено автором на основі джерела [27]

З використанням *методу індукції* було виявлено загальні тенденції впливу війни на доходи бюджету, враховуючи аналіз конкретних ситуацій (наприклад, зміни у податкових надходженнях). Водночас, *дедуктивне застосування* загальних економічних теорій (наприклад, теорії державних видатків) було використано для пояснення конкретних змін у структурі видатків бюджету під час війни.

Для глибинного вивчення трансформації публічних фінансів були також застосовані спеціальні та емпіричні методи. Серед них, *аналіз документів* включав ретельне вивчення законодавчих та нормативно-правових актів,

бюджетних звітів, статистичної звітності та даних міжнародних організацій. *Контент-аналіз* використовувався для дослідження змісту публікацій у ЗМІ та програмних документах уряду з метою виявлення громадської думки та фінансової політики в умовах воєнного часу. Необхідність *івент-аналізу* полягала у вивченні впливу конкретних подій (початок бойових дій, отримання міжнародної допомоги) на динаміку показників публічних фінансів.

Враховуючи унікальність викликів воєнного стану, крім загальних і спеціальних методів використовувались також специфічні підходи. *Ризик-орієнтований підхід* був застосований для системної оцінки фінансових ризиків. *Адаптивний підхід* використовувався для аналізу механізмів адаптації публічних фінансів до швидкозмінних умов, вивчаючи гнучкість бюджетного планування та оперативність реагування держави. *Пріоритезаційний підхід* фокусувався на дослідженні механізмів пріоритезації видатків державного бюджету в умовах обмежених ресурсів, акцентуючи увагу на фінансуванні оборони та критичних соціальних програм.

Для дослідження трансформації публічних фінансів у воєнний час особливу увагу було приділено глибокому застосуванню трьох ключових підходів: системного, інституціонального та мережевого аналізу.

Системний підхід дозволяє розглядати публічні фінанси не як ізольовану сферу, а як комплексну систему, що взаємодіє з економічною, політичною та соціальною системами, зазнаючи впливу внутрішніх і зовнішніх факторів.

У межах цього підходу публічні фінанси визначаються як цілісна система з підсистемами: бюджетною (доходи, видатки, дефіцит, борг), податковою, борговою політикою, міжбюджетними відносинами, а також фінансовим контролем та аудитом. Елементами цієї системи є законодавство, державні фінансові установи (Мінфін, Казначейство), фінансові ресурси (податки, міжнародна допомога) та процеси планування, виконання й контролю бюджету. Аналіз взаємозв'язків показує, як воєнний стан впливає на кожен елемент та підсистему (наприклад, зменшення податкових надходжень, зростання

військових видатків, зміна міжбюджетних відносин, роль міжнародної допомоги).

Застосовуючи системний підхід Девіда Істона до публічних фінансів, можна розглядати їх як підсистему політичної системи держави, що взаємодіє із середовищем. У цій моделі «входами» є вимоги суспільства (наприклад, потреба в обороні, соцвиплатах) та підтримка (податкові надходження, міжнародна допомога, довіра). Процес «конверсії» у фінансових інститутах (Міністерство фінансів, Верховна Рада, НБУ) через бюджетну, податкову та боргову політику трансформує ці входи у «виходи» – бюджетні асигнування, податкові рішення та державні витрати. Ці виходи, через «зворотний зв'язок», впливають на середовище, формуючи нові вимоги та підтримку, що забезпечує адаптацію системи публічних фінансів та її життєздатність.

Для дослідження були також корисними Загальна теорія систем Л. фон Берталанфі, що допомогла створити цілісну модель публічних фінансів та вивчити їхню адаптацію, і Кібернетика Н. Вінера, яка підкреслила важливість зворотного зв'язку та управління у механізмах публічних фінансів. Таким чином, системний підхід забезпечив комплексне розуміння трансформації публічних фінансів та визначення ключових факторів впливу.

Інституціональний підхід передбачає фокусування на формальних і неформальних правилах, нормах та організаціях, що детермінують зміни в умовах війни у сфері публічних фінансів. Під визначенням ключових інститутів передбачаються *формальні інститути*: нормативно-правові акти (зокрема Бюджетний та Податковий кодекси, закони про держбюджет); органи влади, що відповідають за фінансову політику (Мінфін, ВРУ, НБУ, Держказначейство); регламентовані процедури бюджетного процесу; та *неформальні інститути*: усталені практики фінансової поведінки; традиції міжвідомчої комунікації; не кодифіковані домовленості між стейкхолдерами та соціокультурні детермінанти сприйняття управління публічними фінансами.

Аналіз інституційного впливу на трансформацію публічних фінансів включив дослідження динаміки формальних інститутів (прийняття

спеціалізованого законодавства, модифікації бюджетного процесу), оцінку впливу неформальних інститутів (суспільна довіра), ідентифікацію нових інституційних утворень (механізми отримання зовнішньої фінансової підтримки), а також аналіз змін у характері взаємодії між інститутами (посилення ролі Міністерства оборони у формуванні бюджетних пріоритетів).

Теоретико-методологічне застосування інституціонального підходу ґрунтується на: *неоінституціоналізмі*, що дозволяє дослідити, як формальні та неформальні інститути структурують поведінку акторів у бюджетній сфері та впливають на фінансові рішення та *теорії раціонального вибору*, що дає можливість вивчити мотивацію та стратегії раціональних акторів (представників уряду, законодавчої влади, бізнесу) при прийнятті рішень з урахуванням існуючих інституційних обмежень у сфері публічних фінансів.

У межах проведеного аналізу, теорія раціонального вибору використовувалась для декомпозиції процесу прийняття рішень щодо перерозподілу бюджетних ресурсів під час війни. Оцінено поведінку ключових акторів (Мінфін, ВРУ, військове командування) при пріоритезації видатків за умов обмеженості та невизначеності. Проаналізовано їхні функції корисності (макроекономічна стабільність, політичні наслідки, забезпечення ЗСУ), а також інституційні обмеження (законодавство, неформальні домовленості) та стимули (відповідальність, політичний вплив). Застосування цієї теорії дозволило пояснити причини рішень (наприклад, перерозподіл на оборону як раціональна реакція на загрозу) та прогнозувати наслідки інституційних змін.

Мережева теорія пропонує розглядати публічні фінанси як динамічну систему взаємозалежних державних та недержавних акторів, об'єднаних ресурсними обмінами задля досягнення спільного консенсусу. У контексті дослідження, публічні фінанси постають як складна мережа інституцій, відносин та фінансових потоків, яка зазнає значних трансформацій під впливом воєнного стану.

Державними акторами виступали: Верховна Рада України, Міністерство фінансів України, Державна казначейська служба України, Національний банк

України та органи місцевого самоврядування. Серед *недержавних утворень* ключову роль надано міжнародним фінансовим організаціям (таким як МВФ, Світовий банк), донорським організаціям, бізнес-асоціаціям, громадським організаціям та експертним спільнотам. Взаємозв'язки між цими акторами проявлялися у фінансових потоках, обміні інформацією, координації політики, лобіюванні інтересів та наданні допомоги.

Аналіз структури мережі публічних фінансів у воєнний час засвідчив зростання центральності Мінфіну, НБУ, Міноборони та міжнародних фінансових організацій. Мережа адаптувалася до викликів війни через збільшення щільності та динаміку зв'язків у залученні зовнішньої допомоги.

Таким чином, застосований комплекс методологічних засад дозволив всебічно проаналізувати трансформацію публічних фінансів під час війни.

Висновки до розділу 1

Публічні фінанси в Україні набувають фундаментального значення, виступаючи багатоаспектною категорією та ключовим інструментарієм держави в умовах воєнного стану. Сутність публічних фінансів розкривається через їхню багатогранну структуру (що включає зведений бюджет, державні фонди, фінанси публічних підприємств, державний кредит та страхування) та життєво важливі функції: алокації, перерозподілу та стабілізації. При цьому, слід відзначити проблему відсутності нормативно визначеного терміну «публічні фінанси» в українському законодавстві, що контрастує з міжнародною практикою.

Аналізуючи наукові підходи та виклики війни, нами сформульовано власне комплексне визначення сутності публічних фінансів: це інституціоналізована, суворо регламентована правовими нормами та динамічно адаптована система грошових відносин, об'єктивно обумовлена потребами суспільства у централізованих фінансових ресурсах для забезпечення його життєдіяльності, розвитку та протистояння зовнішнім загрозам.

Глибинний аналіз трансформаційних процесів у публічних фінансах став можливим завдяки застосуванню інтегрованих методологічних підходів. Так, системний підхід дозволив розглянути публічні фінанси як цілісну взаємодіючу систему під впливом війни, інституціональний підхід акцентував на ролі формальних і неформальних інститутів та їхньому впливі на поведінку акторів, а мережевий аналіз виявив динаміку взаємодії державних та недержавних акторів, що гарантують фінансову стабільність держави.



РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ ТРАНСФОРМАЦІЇ ПУБЛІЧНИХ ФІНАНСІВ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ

2.1. Адаптація нормативно-правового регулювання публічних фінансів України під час війни

Повномасштабна військова агресія Росії 24 лютого 2022 року змусила Україну негайно адаптувати систему публічних фінансів. Пріоритетами стали забезпечення функціонування держави, фінансування оборони та підтримка фінансової стабільності й економіки. Для цього оперативно ухвалено низку нормативно-правових актів, що комплексно врегулювали бюджетний процес, податкове законодавство, казначейське обслуговування, міжнародну співпрацю та управління державними фінансами.

Основні напрямки адаптації: 1) визначення пріоритетних видатків на оборону, соціальний захист та критичну інфраструктуру, вимагаючи гнучкості бюджету; 2) мобілізація фінансових ресурсів для держбюджету, передусім через податки та мито; 3) посилення міжнародної співпраці та адаптація системи управління держфінансами до європейських стандартів для залучення зовнішньої підтримки й підвищення прозорості.

Розглянемо ключові зміни в кожному з цих напрямків.

Бюджетне управління та децентралізація. В ході війни бюджетний процес вимагав максимальної оперативності та гнучкості. Головна мета полягала у швидкому перерозподілі державних та місцевих коштів для реагування на виклики, а також у чіткому визначенні пріоритетів видатків для забезпечення життєдіяльності країни та її обороноздатності.

Фундаментальним кроком у цьому напрямку став Закон України від 15.03.2022 року № 2134-IX «Про внесення змін до розділу VI «Прикінцеві та перехідні положення» Бюджетного кодексу України та інших законодавчих актів України», який суттєво адаптував бюджетний процес до умов воєнного стану [20]. Цей закон скасував низку вимог, що раніше ускладнювали швидке

бюджетне маневрування. Зокрема, було усунуто потребу в окремому рішенні місцевої ради для передачі коштів між загальним та спеціальним фондами бюджету, що прискорило перенаправлення ресурсів. Призупинено вимоги щодо розроблення та схвалення прогнозних показників місцевих бюджетів, що дозволило фокусуватися на короткостроковому плануванні та оперативному реагуванні в умовах непередбачених змін [20].

Важливим нововведенням стало зняття обмеження щодо розміру резервного фонду бюджету. Завдяки цьому місцеві державні чи військові адміністрації отримали можливість безлімітного виділення коштів, забезпечуючи необмежену гнучкість у створенні резервів для непередбачених витрат, що є життєво важливим у воєнні роки. Було спрощено певні вимоги до прозорості бюджетного процесу, зокрема оприлюднення звітів та надання відомостей про виконання бюджетних програм [20]. Ці заходи були спрямовані на прискорення ухвалення бюджетних рішень та захист чутливої інформації.

Цей же Закон дозволив спрямовувати невикористані залишки освітніх субвенцій на потреби тероборони, продовольства, евакуації та облаштування ВПО, швидко переорієнтувавши ресурси на найактуальніші потреби війни. Для безперервного фінансування оборони заборонялось використовувати заходи впливу за порушення бюджетного законодавства стосовно розпорядників коштів сектору нацбезпеки й оборони, а також залучених до виконання завдань воєнного стану. Усю надану державну допомогу визнано допустимою, а для її надавачів було скасовано зобов'язання щодо подання звітності [20].

На місцевому рівні адаптацію бюджетного процесу забезпечила Постанова Кабінету Міністрів України від 11.03.2022 року № 252 «Деякі питання формування та виконання місцевих бюджетів у період воєнного стану» [65]. Основна зміна була пов'язана із суттєвим спрощенням порядку складання та реалізації місцевих бюджетів. Територіальним громадам та військовим адміністраціям було надано пряме право перерозподіляти кошти місцевих бюджетів без обов'язкового рішення сесії. Це дозволило миттєво реагувати на невідкладні потреби та оперативно фінансувати критично важливі

заходи, коли скликання сесій місцевих рад було ускладнене або неможливе. Ця зміна суттєво підвищила гнучкість та оперативність місцевих бюджетів.

З метою регулювання казначейського обслуговування бюджетних коштів у період війни вирішальною стала Постанова Кабінету Міністрів України від 09.06.2021 року № 590 «Про затвердження Порядку виконання повноважень Державною казначейською службою в особливому режимі в умовах воєнного стану» [66, 77], яка запровадила особливий режим роботи Казначейства, визначаючи черговість платежів з єдиного казначейського рахунку для пріоритезації видатків на оборону та життєзабезпечення.

Доповненням стала Постанова Кабінету Міністрів України від 23.12.2022 року № 1420 «Про внесення змін до Порядку виконання повноважень Державною казначейською службою в особливому режимі в умовах воєнного стану», яка звільнила місцеві бюджети окупованих або воєнних територій від спрямування реверсної дотації до державного бюджету та скоротила переліки субвенцій громадам, перенаправляючи кошти на воєнні потреби [64].

Зміни в податковій та митній політиці. Адаптація податкового та митного законодавства стала ключовою для фінансової стійкості держави. Процес мав дві мети: мобілізація бюджетних надходжень на оборону та тимчасові податкові послаблення для постраждалого бізнесу й громадян, а також спрощення імпорту критичних товарів. Згодом пріоритетом стало стабільне наповнення бюджету для фінансування воєнних потреб.

Одним із значущих кроків стало підвищення військового збору. Закон України від 10.10.2024 року № 4015-IX «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законів України щодо забезпечення збалансованості бюджетних надходжень у період дії воєнного стану» [18, 23] підвищив базову ставку військового збору з 1,5% до 5% (для більшості доходів фізичних осіб, крім військовослужбовців) та з 01.01.2025 запровадив його для ФОП-єдинників. Цим же Законом звільнено від оподаткування допомогу постраждалим від

агресії РФ та адаптовано податкову звітність (щомісячне подання податкового розрахунку сум доходу та ЄСВ) [23].

Закон України від 30.06.2023 року № 3219-IX «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законів України щодо особливостей оподаткування у період дії воєнного стану» з 01.08.2023 року скасував деякі тимчасові податкові пільги, зокрема можливість сплати єдиного податку III групи за ставкою 2% та несплати єдиного податку ФОП 1-ї і 2-ї груп (крім зон бойових дій) [21]. Ці кроки спрямовані на поступове повернення до довоєнного податкового режиму та збільшення наповненості бюджету.

Разом з мобілізацією доходів, держава підтримала платників податків. Так, Законом України від 25.11.2022 року № 2118-IX «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо особливостей оподаткування та подання звітності у період дії воєнного стану» було скасовано відповідальність платників податків за несвоєчасне виконання обов'язків, на певний час зупинено податкові перевірки, зменшено адміністративне навантаження, збережено дію ліцензій на обіг підакцизних товарів [19]. Цим же Законом забезпечено податкову нейтральність благодійної допомоги ЗСУ/Теробороні.

Змінами до Податкового кодексу України від 02.12.2010 року № 2755-VI запроваджено тимчасові податкові пільги (звільнення від плати за землю, екологічного податку) для ділянок на територіях бойових дій, окупованих або забруднених вибухонебезпечними предметами [58].

З метою стимулювання цифрової економіки, Закон України від 04.12.2024 року № 4113-IX «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законів України щодо стимулювання розвитку цифрової економіки в Україні» уточнив застосування зниженої ставки ПДФО для резидентів Дія Сіті та запровадив пільги для їхніх «стартапів» [24].

Ефективність митних процедур підвищилася: Закон України від 25.11.2022 року № 2118-IX тимчасово звільнив від мита соціально значущі

товари та ліки, спростив визнання гуманітарною допомогою та удосконалив електронні митні процедури [49].

Міжнародна співпраця та реформи в управлінні державними фінансами. Міжнародна фінансова допомога під час повномасштабної війни була критично важливою для макроекономічної стабільності України, паралельно з чим активно тривають реформи в управлінні державними фінансами (УДФ) як невід'ємна частина євроінтеграційного курсу та вимога міжнародних партнерів.

З метою ефективного та прозорого використання залучених коштів Міністерство фінансів України ефективно співпрацює з міжнародними партнерами, що підтверджено підписанням Меморандуму з Аудиторською Радою Ukraine Facility [86], який посилює контроль та підтримує довіру донорів [44, 76].

Україна продовжує реалізовувати реформи УДФ у співпраці з EU4PFM та ОЕСР [44, 43], відновлюючи середньострокове планування (затверджено Бюджетну декларацію на 2026–2028 роки) та впроваджуючи нові процедури управління публічними інвестиціями в рамках діючої Стратегії PFM на 2022-2025 роки [74]. Також розпочато підготовку нової стратегії УДФ на 2026-2030 роки [76].

У межах Національної стратегії доходів, підтримуваної міжнародною спільнотою [47], здійснено перший міжнародний автоматичний обмін інформацією про фінансові рахунки для підвищення прозорості та запобігання ухиленню від оподаткування [89]. Також розглядається концепція запровадження звітності про доходи користувачів цифрових платформ для детінізації економіки [40].

У співпраці зі Світовим банком Міністерством фінансів України було запроваджено масштабні цифрові ініціативи для консолідації ІТ-ресурсів УДФ (хмарна інфраструктура, єдине сховище даних, централізоване адміністрування), що підвищує прозорість, ефективність та безпеку публічних фінансів [26].

Законом України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення державного регулювання ринків фінансових послуг» від 22.11.2023 року № 3498-IX [22], було надано НБУ більшу гнучкість у регулюванні, тимчасово обмежено бланкові кредити та дозволено банкам реструктуризацію, що є критично важливим для стабільності фінансової системи під час воєнний дій в країні. А згідно з Постановою Кабінету Міністрів України від 23.12.2022 року № 1420 «Про внесення змін до Порядку виконання повноважень Державною казначейською службою в особливому режимі в умовах воєнного стану» місцеві бюджети окупованих або воєнних територій були звільнені від обов'язку перераховувати реверсну дотацію до держбюджету. Також було скорочено перелік субвенцій громадам, а кошти перенаправлено на воєнні потреби [64].

Підсумовуючи, зміни в нормативно-правовому регулюванні публічних фінансів України стали критичним викликом під час війни, що вимагав швидких, комплексних та стратегічних рішень. Ці трансформації забезпечують фінансову стабільність країни, посилюють її здатність протистояти агресії та відкривають шлях до євроінтеграції навіть у найскладніших умовах.

2.2. Трансформація дохідної та видаткової частин публічних фінансів України за 2020-2024 роки

Функціонування системи публічних фінансів відображає економічну стабільність та пріоритети державної політики. Проте, 2020-2024 роки ознаменувалися кардинальною трансформацією фінансової архітектури України, спричиненою глобальною пандемією COVID-19, а пізніше і широкомасштабною агресією Росії. Зазначені виклики зумовили тектонічні зрушення в макроекономічному середовищі, дохідній та видатковій частинах зведеного бюджету, переорієнтувавши державу на забезпечення обороноздатності, соціальної стабільності та національної безпеки. Для всебічного аналізу цих трансформацій, ключові макроекономічні показники є важливими індикаторами стану економіки, її стійкості, динаміки виробництва,

інфляції, стану ринку праці та боргового навантаження, то ж розглянемо їх детальніше в табл. 2.1.

Таблиця 2.1

Динаміка макрофінансових показників у системі публічних фінансів України

№ з/п	Показник	2020 р.	2021 р.	2022 р.	2023 р.	2024 р.	Абсолют. відхилення (2024 р./ 2020 р.)	Темп зростання (2024 р./ 2020 р.)
1.	Номінальний ВВП, млрд грн	4 194,1	5 459,5	5 191,0	6 537,8	7 658,6	3464,5	82,6
2.	Реальний ВВП, млрд грн	3 818,4	4 363,5	3 865,8	5 518,1	6 821,1	3 002,7	78,6
3.	Індекс інфляції, %	105,0	110,0	126,6	105,1	112,0	7,0	6,7
4.	Середньорічний офіційний курс, грн/USD	26,96	27,29	32,34	36,57	40,15	13,2	48,9
5.	Рівень безробіття, %	8,6	9,8	21,1	18,2	13,9	5,3	61,6
6.	Державний борг, млрд грн	2 551,9	2 671,8	4 071,7	5 519,5	6 980,9	4 429,0	173,6
7.	Міжнародна фінансова допомога, млрд дол.	2,1	2,5	32,2	42,9	38,0	35,9	1 709,5

Розроблено автором на основі джерел [7, 37]

З даних табл. 2.1 видно, що номінальний ВВП демонстрував зростання з 4 194,1 млрд грн у 2020 році до 7 658,6 млрд грн у 2024 році. Однак реальний ВВП, після зростання у 2021 році, зазнав різкого скорочення до 3 865,8 млрд грн у 2022 році внаслідок повномасштабної війни, що, попри подальше відновлення, спричинило суттєвий інфляційний тиск (пік 126,6% у 2022 році) через руйнування логістики та емісійне фінансування.

Ці процеси, разом із девальвацією гривні (з 26,96 грн/USD до 40,15 грн/USD у 2024 р.) та різким збільшенням рівня безробіття (до 21,1% у 2022 році), що знижує податкові надходження та збільшує соціальні видатки, значно ускладнили бюджетне планування та виконання. Це зумовило швидке зростання державного боргу України на 173,6% (з 2 551,9 млрд грн у 2020 році до 6 980,9 млрд грн у 2024 році), що є наслідком фінансування зростаючого

бюджетного дефіциту. Ключовим джерелом його покриття та забезпечення фінансової стабільності стала міжнародна фінансова допомога, обсяги якої суттєво зросли з 2,1-2,5 млрд дол. США у 2020 та у 2021 році аж до 42,9 млрд дол. США у 2023 році, що підкреслює критичну залежність публічних фінансів від зовнішніх надходжень.

Для глибшого дослідження трансформації публічних фінансів України, особливу увагу варто приділити динаміці показників зведеного бюджету, оскільки він є консолідованим відображенням фінансових потоків держави, об'єднуючи державний та місцеві бюджети, і тому найкраще ілюструє загальні тенденції формування доходів, здійснення видатків та управління бюджетним дефіцитом у контексті загальнодержавних пріоритетів. Динаміку відсотку виконання доходів та видатків зведеного бюджету відображено на рис. 2.1.

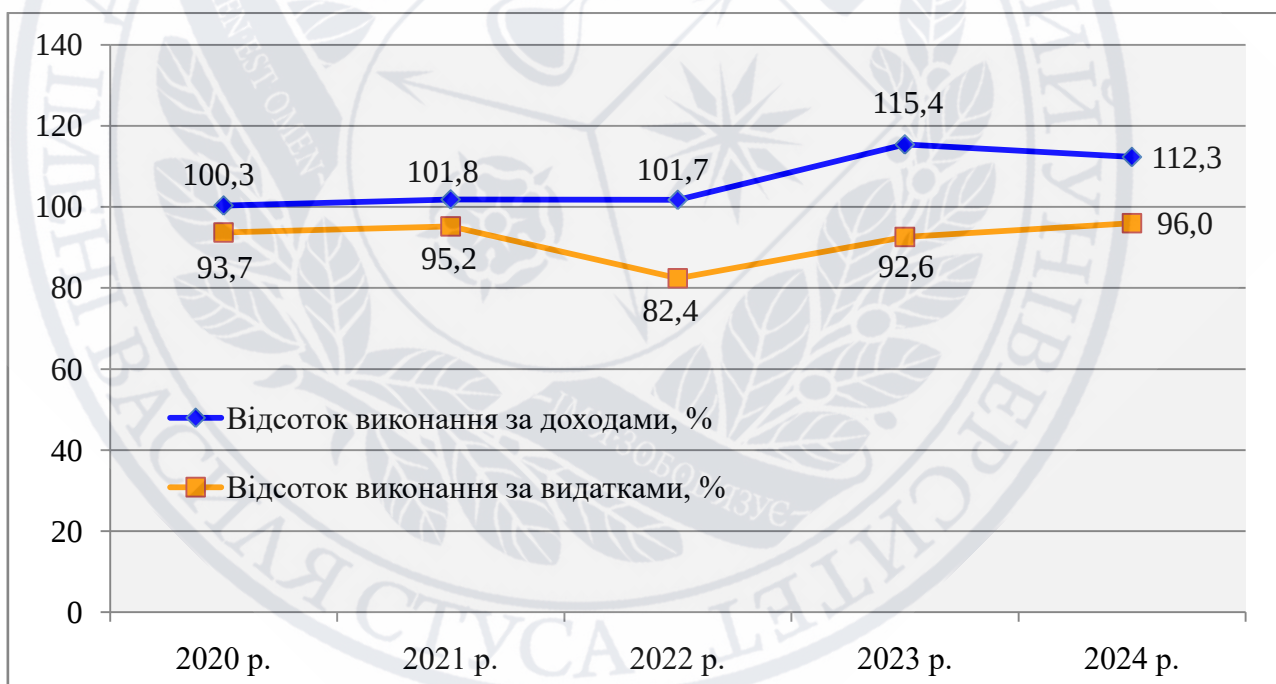


Рисунок 2.1. Динаміка відсотку виконання доходів та видатків зведеного бюджету України

Розроблено автором на основі джерел [59-63]

Як бачимо з рис. 2.1, виконання дохідної частини зведеного бюджету стабільно перевищувало 100% (2020-2022 рр.), досягнувши значного

перевиконання у 2023-2024 роках (115,4% та 112,3% відповідно) переважно за рахунок міжнародної допомоги.

Водночас, виконання видаткової частини, що становило 93,7-95,2% до війни, різко скоротилося до 82,4% у 2022 році через операційні та логістичні виклики. Хоча у 2023-2024 роках показник покращився до 92,6% та 96% відповідно, повне освоєння ресурсів залишається актуальною проблемою.

Загалом, рис. 2.1 ілюструє асиметрію у функціонуванні зведеного бюджету: високе виконання доходів (завдяки зовнішній допомозі) проти проблем з освоєнням видатків, що вказує на перешкоди в ефективному використанні акумульованих ресурсів для задоволення потреб воєнного часу.

Для всебічного розуміння трансформацій у публічних фінансах, розглянемо абсолютні значення основних показників бюджету (табл. 2.2).

Таблиця 2.2

Показники виконання зведеного бюджету України, млн грн

Рік	Доходи		Витрати		Кредитування		Сальдо	
	% ВВП		% ВВП		% ВВП		(Дефіцит бюджету)	% ВВП
2020	1 376 661,6	32,82	1 595 289,7	38,04	5 316,2	0,13	-223 944,3	-5,34
2021	1 662 242,7	30,45	1 844 377,7	33,78	4 773,2	0,09	-186 908,3	-3,42
2022	2 196 273,3	42,31	3 043 499,1	58,63	-2 397,9	-0,05	-844 827,9	-16,27
2023	3 104 306,6	47,48	4 440 940,2	67,93	-8 932,9	-0,14	-1 327 701	-20,31
2024	3 587 789,5	46,85	4 944 026,1	64,55	-5 622,5	-0,07	-1 350 614	-17,64

Розроблено автором на основі джерел [59-63]

Згідно з табл. 2.2, доходи зросли більш ніж удвічі (з 1,38 трлн грн у 2020 р. до 3,59 трлн грн у 2024 р.). У відсотках до ВВП вони збільшилися до 42-47% з 2022 року, що вказує на суттєву мобілізацію фіскальних ресурсів, переважно завдяки міжнародній фінансовій допомозі. Видатки демонструють ще стрімкішу динаміку, збільшившись з 1,60 трлн грн у 2020 році до

4,94 трлн грн у 2024 році. Їхня частка до ВВП зросла до пікових 67,93% у 2023 році, що вказує на безпрецедентне фіскальне навантаження, пов'язане з оборонними та соціальними потребами.

Кредитування змінило вектор з надання позик до їх погашення з 2022 року, а от дефіцит бюджету суттєво збільшився з -223,94 млрд грн у 2020 році до -1 350,61 млрд грн у 2024 році. Частка дефіциту до ВВП зросла до пікових -20,31% у 2023 році, що є надзвичайно високим показником і підкреслює критичну залежність від зовнішньої фінансової допомоги.

Отже, табл. 2.2 чітко ілюструє перехід України до економіки воєнного часу, що характеризується значним розширенням бюджету, обумовленим зростанням видатків на оборону та соціальну підтримку. Попри зростання доходів (значною мірою за рахунок зовнішніх надходжень), розрив між видатками та доходами призвів до формування безпрецедентно високого бюджетного дефіциту, що є основним викликом для макрофінансової стабільності та вимагає постійної зовнішньої підтримки, що наочно відображено на рис. 2.2.

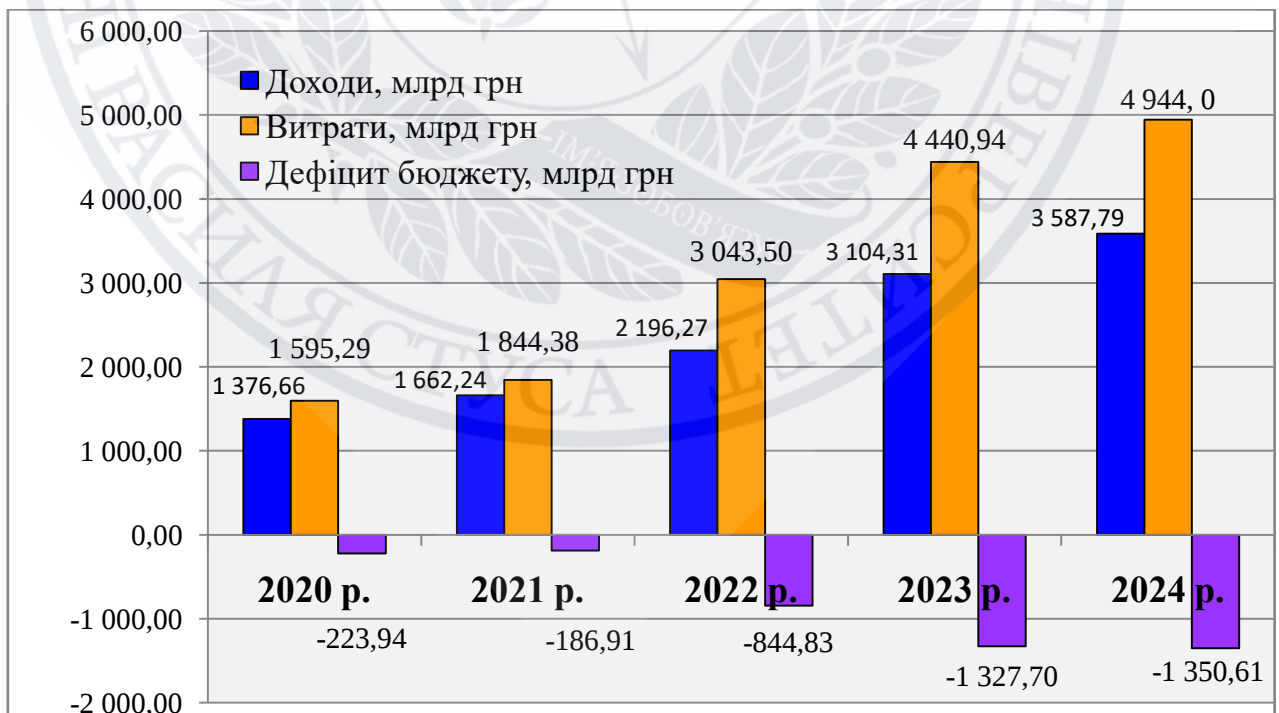


Рисунок 2.2. Доходи, видатки та дефіцит зведеного бюджету України
Розроблено автором на основі джерел [59-63]

Продовжуючи аналіз трансформації публічних фінансів, розглянемо внутрішню структуру зведеного бюджету, адже зміна співвідношення між державним та місцевими бюджетами (рис. 2.3) відображає тенденції фіскальної децентралізації або централізації фінансових ресурсів.

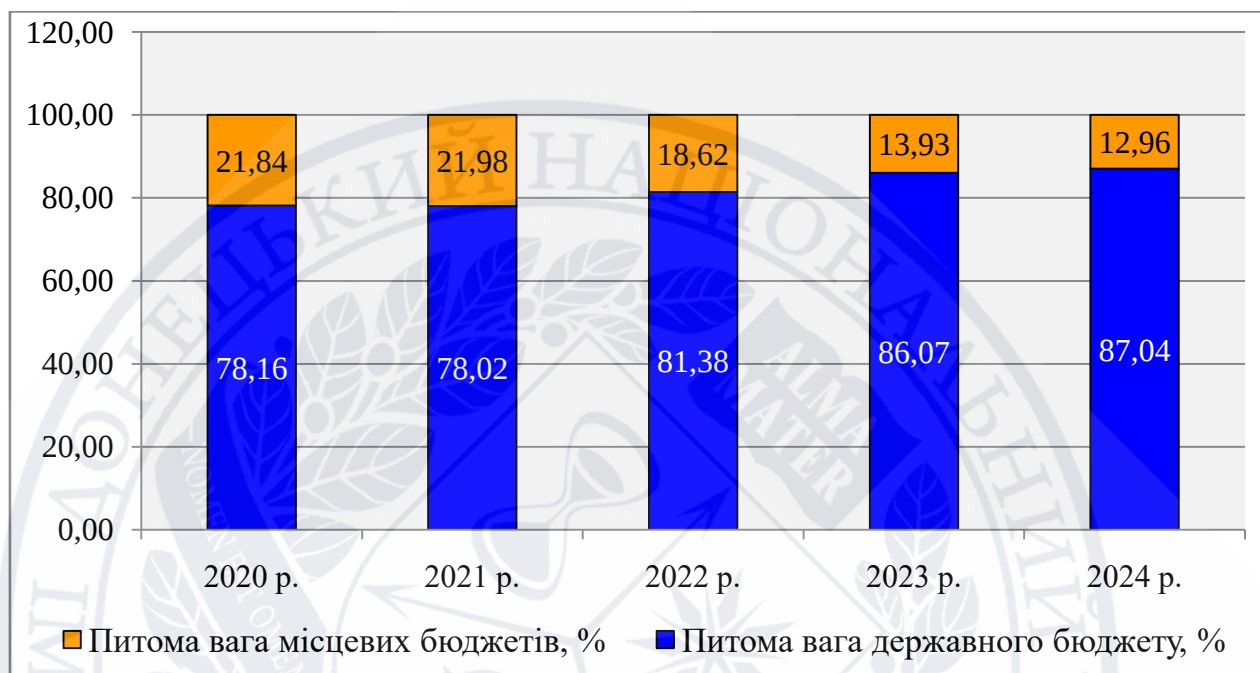


Рисунок 2.3. Питома вага державного і місцевих бюджетів у зведеному бюджеті України за 2020-2024 рр.

Розроблено автором на основі джерел [59-63]

Як видно на рис. 2.3, питома вага державного бюджету зростала протягом 2020-2024 років, особливо з початком повномасштабної війни. З 78,16% у 2020 році вона збільшилася до 81,38% у 2022 році та досягла 87,04% у 2024 році. Як наслідок, частка місцевих бюджетів скоротилася з 21,84% у 2020 році до 12,96% у 2024 році.

Зазначена динаміка є свідченням значної централізації фінансових ресурсів у державному бюджеті. Закономірність такої консолідації фінансів пояснюється ситуацією війни, коли пріоритетність видатків на оборону та централізовані програми вимагає перерозподілу фіскальних ресурсів на користь центрального уряду для ефективного реагування на надзвичайні виклики. З

огляду на це, джерела формування доходів у зведеному бюджеті України (табл. 2.3) дозволять поглибити розуміння фіскальної стійкості держави та її здатності фінансувати потреби воєнного часу.

Таблиця 2.3

Динаміка доходів зведеного бюджету України за 2020–2024 рр., млрд грн.

Джерела доходів	Роки					Темп зростання (2024 р./ 2020 р.)	Темп приросту (2024 р./ 2020 р.)
	2020	2021	2022	2023	2024		
Податкові надходження	1 136,69	1 453,80	1 343,23	1 638,09	2 088,28	83,72	5,76
Неподаткові надходження	234,41	202,54	368,37	1 028,11	1 018,00	334,28	165,04
Доходи від операцій з капіталом	3,55	3,79	2,89	3,72	5,04	41,84	1 103,71
Від ЄС, урядів іноземних держав, МО	1,18	1,33	481,31	433,60	475,37	40 321,13	3 041 027,56
Цільові фонди	0,84	0,78	0,48	0,78	1,09	30,57	3 915,37
ВСЬОГО	1 376,66	1 662,24	2 196,27	3 104,31	3 587,79	160,62	9,66

Розроблено автором на основі джерел [59-63]

З табл. 2.3 випливає, що основним джерелом доходів зведеного бюджету є податкові надходження. Ці надходження демонструють зростання з 1,14 трлн грн у 2020 році до 2,09 трлн грн у 2024 році (на 83,72%), попри незначне зниження у 2022 році, що свідчить про стійкість податкової системи та внутрішньої економічної активності.

Неподаткові надходження характеризуються значним коливанням та найвищим темпом зростання (334,28%), досягнувши 1,02 трлн грн у 2024 році, що вказує на вплив разових або значно зростаючих джерел.

Доходи від ЄС, урядів іноземних держав та міжнародних організацій стали критично важливим джерелом з 2022 року, різко зросли до понад 475 млрд грн у 2024 році з мінімальних значень до війни. Це джерело має найвищий темп зростання (40 321,13%), підкреслюючи його вирішальний вплив

на фінансову стійкість бюджету під час війни. А ось коливання по цільових фондах та доходах від операцій не суттєво впливають на загальні показники. Таким чином, ми бачимо значні структурні зміни у формуванні надходжень, що формують зведений бюджет України, що також наочно демонструє рис. 2.4.

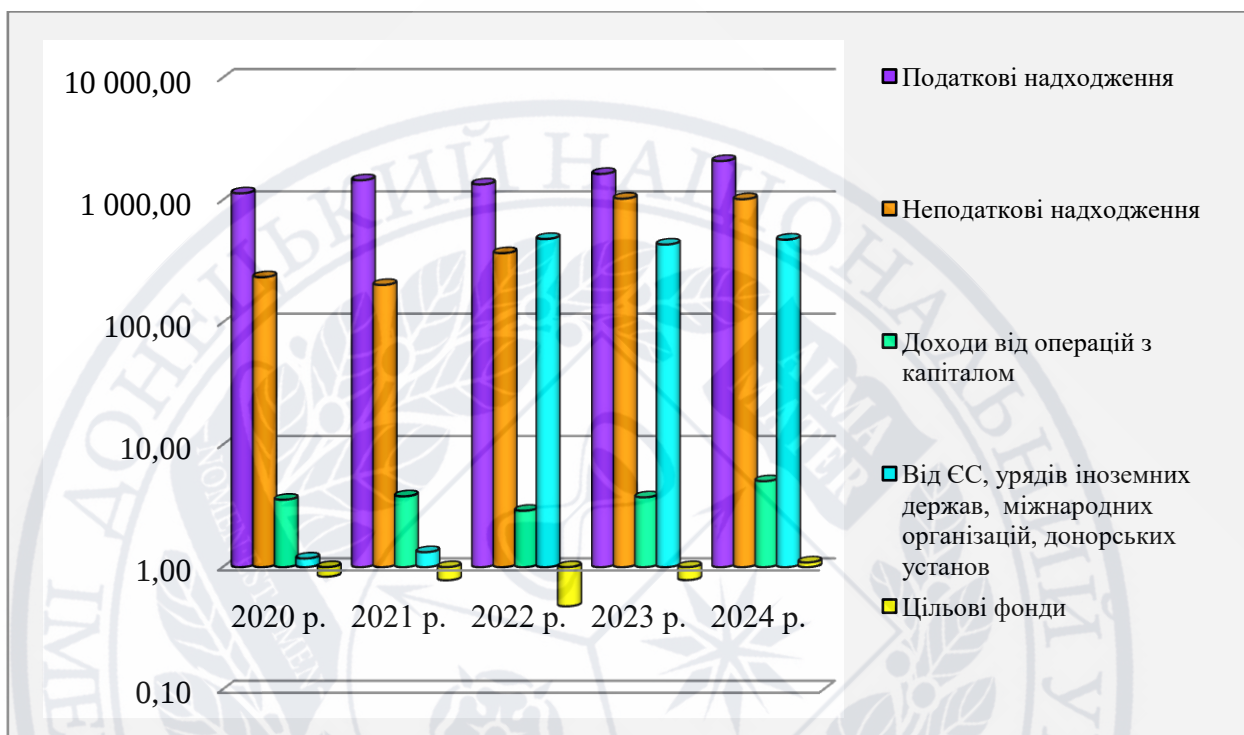


Рисунок 2.4. Структура доходів зведеного бюджету України
за 2020-2024 рр., млрд грн

Розроблено автором на основі джерел [59-63]

З рис. 2.4 видно, що попри відновлення та зростання податкових і неподаткових надходжень, вирішальним фактором забезпечення фінансової стабільності стало колосальне збільшення обсягів міжнародної допомоги з 2022 року. Це є свідченням зміни парадигми фінансування, де зовнішня підтримка відіграє ключову роль у покритті потреб воєнного часу та підтримці макрофінансової стабільності держави.

Розглянувши доходи зведеного бюджету, проаналізуємо його видаткову частину в табл. 2.4, оскільки розподіл видатків є ключовим індикатором

державних пріоритетів та ілюструє, куди спрямовуються акумульовані ресурси у воєнний час.

Таблиця 2.4

Структура видатків зведеного бюджету України за 2020–2024 рр., млрд грн.

Напрями видатків	Роки					Абсолютне відхилення (2024 р. до 2020 р.)	Темп зростання (2024р./2020 р.)
	2020	2021	2022	2023	2024		
Загальнодержавні функції	204,82	252,61	248,47	349,14	435,87	231,05	212,81
Оборона	120,37	127,53	1 142,87	2 097,62	2 304,48	2 184,10	1 914,43
Громадський порядок, безпека та судова влада	159,51	176,15	454,43	591,43	712,71	553,21	446,82
Економічна діяльність	262,81	293,35	156,43	247,29	259,86	-2,96	98,88
Охорона навкол. прир. середовища	9,06	10,62	5,23	6,40	10,38	1,33	114,66
ЖКГ	32,21	56,89	41,16	70,40	66,18	33,96	205,43
Охорона здоров'я	175,79	203,61	215,28	217,42	238,65	62,86	135,76
Духовний та фізичний розвиток	31,71	43,36	33,64	38,47	45,53	13,82	143,59
Освіта	252,28	312,91	290,76	308,64	348,43	96,15	138,11
Соціальний захист та соціальне забезпечення	346,72	367,35	455,19	514,13	521,93	175,21	150,53
Міжбюджетні трансферти	0,00	0,00	0,05	0,00	0,00	0,00	0,00
ВСЬОГО	1 595,29	1 844,38	3 043,50	4 440,94	4 944,03	3 348,74	309,91

Розроблено автором на основі джерела [59-63]

Згідно з табл. 2.4, видатки зведеного бюджету суттєво переорієнтувались. Оборона стала абсолютно домінуючою статтею, зростаючи з 120,37 млрд грн у 2020 році до колосальних 2 304,48 млрд грн у 2024 році (зростання на 1914,43%). Це відображає безумовний пріоритет національної безпеки в умовах повномасштабної війни.

Значно зросли також витрати на забезпечення громадського порядку, безпеки та функціонування судової влади (із 159,51 млрд грн до 712,71 млрд грн, або на 446,82%) та на загальнодержавні функції (з 204,82 млрд грн до 435,87 млрд грн, або на 212,81%), підкреслюючи важливість внутрішньої безпеки та функціонування держави.

Категорія соціального захисту та забезпечення має значний вплив, оскільки видатки зросли з 346,72 млрд грн до 521,93 млрд грн (на 150,53%). Збереглося фінансування ключових соціальних сфер: освіти (зростання з 252,28 млрд грн до 348,43 млрд грн, або на 138,11%) та охорони здоров'я (зі 175,79 млрд грн до 238,65 млрд грн, або на 135,76%). Це вказує на збереження підтримки населення та адаптацію соціальних програм, попри мілітаризацію бюджету.

Стосовно видатків на економічну діяльність, то вони трохи знизились (з 262,81 млрд грн у 2020 році до 259,86 млрд грн у 2024 році), що вказує на переорієнтацію коштів з розвитку економіки на потреби безпеки та соціального захисту. Інші категорії також зросли, але їхні частки у загальній структурі видатків залишились незначними.

Таким чином, аналіз табл. 2.4 чітко демонструє мілітаризацію бюджетних видатків України в умовах воєнного часу: беззаперечний пріоритет оборони та громадського порядку/безпеки (з найвищим зростанням) і перерозподіл фіскальної політики з розвитку на виживання/безпеку, що проявляється у відносному зниженні видатків економічного спрямування при зростанні соціальних витрат для підтримки населення.

Крім того, на рис. 2.5 ми бачимо безумовне домінування видатків на оборону, що сягнули 47% у 2023-2024 роках, а також значну частку фінансування громадського порядку, безпеки та судової влади. Отже, зміна дохідної та видаткової частин публічних фінансів України за 2020-2024 роки призвела до безумовного пріоритету фінансування оборони та безпеки, суттєвого зростання бюджетного дефіциту і державного боргу, а також критичної залежності від міжнародної фінансової допомоги.

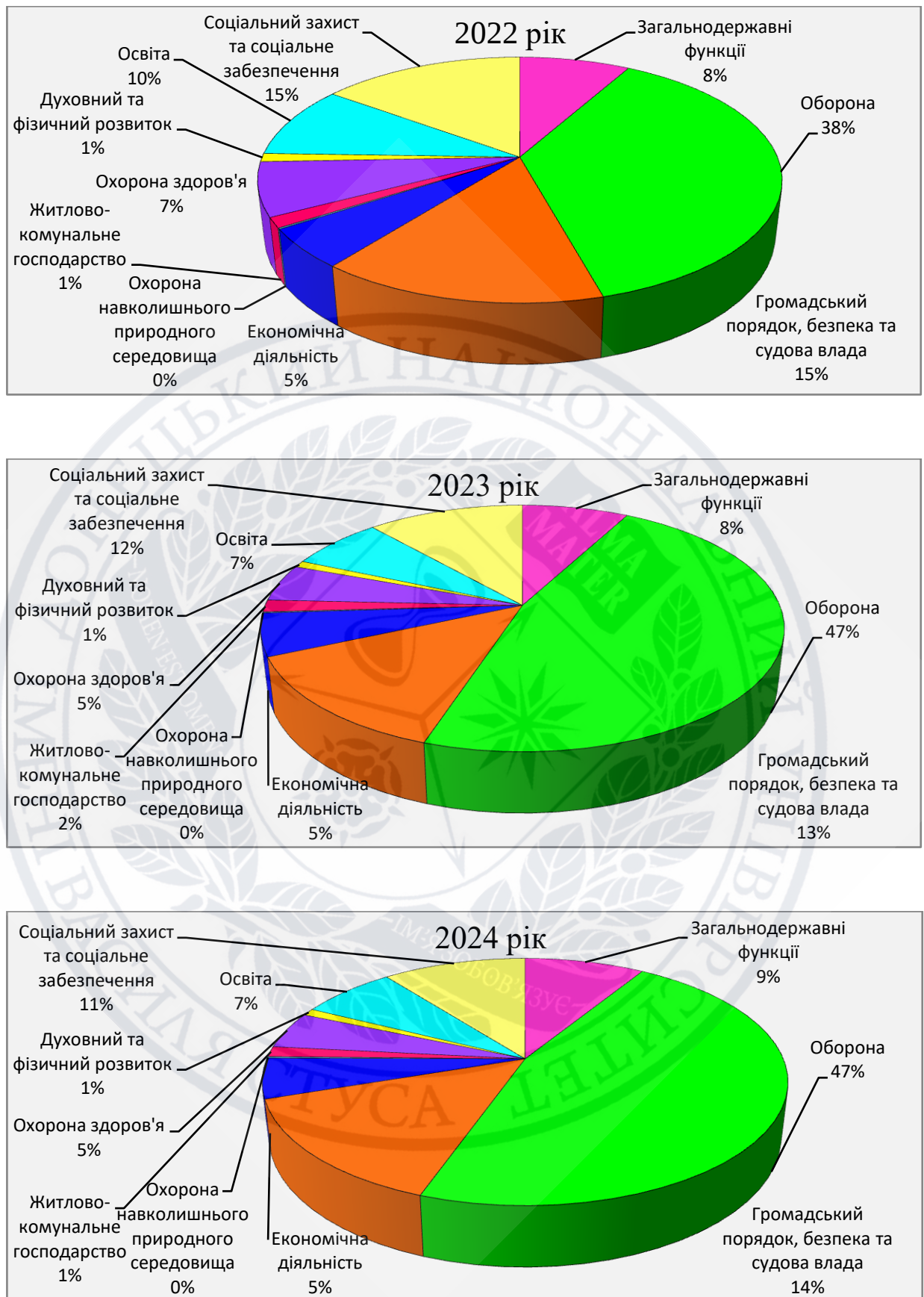


Рисунок 2.5. Структура видатків зведеного бюджету України
за 2022-2024 роки

Розроблено автором на основі джерел [61-63]

2.3. Роль міжнародного впливу на стан публічних фінансів в Україні в умовах воєнного стану

В період безпрецедентних викликів, що постали перед Україною у 2020-2024 роках, система публічних фінансів країни зазнала глибоких трансформацій, які призвели до формування специфічних проблем та викликів. Повномасштабна війна спричинила не лише кардинальну переорієнтацію бюджетних пріоритетів, але й значне фіскальне навантаження, що призвело до зростання дефіциту бюджету та збільшення державного боргу. Усвідомлення масштабів цих явищ має надзвичайне значення для оцінювання фінансової стабільності держави. Детальний аналіз частки дефіциту зведеного та державного бюджетів, а також державного боргу у ВВП за 2020-2024 роки, представлений у табл. 2.5, дозволить виявити основні проблемні аспекти функціонування публічних фінансів у воєнний час.

Таблиця 2.5

Частка дефіциту зведеного бюджету, державного бюджету та обсягу державного боргу у ВВП за 2020-2024 рр., млрд грн

Рік	Номінальний ВВП	Дефіцит зведеного бюджету	Питома вага у % ВВП	Дефіцит державного бюджету	Питома вага у % ВВП	Державний борг	Питома вага у % ВВП
2020	4 194,1	223,9	5,34	217,10	5,18	2 551,94	60,85
2021	5 459,5	186,9	3,42	197,94	3,63	2 671,83	48,94
2022	5 191,0	844,8	16,27	914,70	17,62	4 071,68	78,44
2023	6 537,8	1 327,7	20,31	1 333,11	20,39	5 519,48	84,42
2024	7 658,6	1 350,6	17,64	1 358,50	17,74	6 980,90	91,15

Розроблено автором на основі джерел [7, 59-63]

Згідно з табл. 2.5, номінальний ВВП майже подвоївся з 4 194,1 млрд грн у 2020 році до 7 658,6 млрд грн у 2024 році, що частково пояснюється інфляцією та девальвацією. Дефіцит зведеного бюджету різко зріс з 5,34% ВВП у 2020 році до пікових 20,31% ВВП у 2023 році, з певним зниженням до 17,64% у

2024 році. Аналогічна тенденція спостерігається і в дефіциті державного бюджету, що сягнув свого максимуму у 20,39% ВВП у 2023 році. Такі високі показники відображають величезне фіскальне навантаження, пов'язане з оборонними та соціальними потребами.

Стан державного боргу України ілюструє стрімке зростання: з 2 551,9 млрд грн (60,85% ВВП) у 2020 році до 6 980,9 млрд грн (91,15% ВВП) у 2024 році. Це є прямим наслідком фінансування значного бюджетного дефіциту, що підкреслює посилення боргового навантаження на економіку.

Загалом, дані табл. 2.5 свідчать, що публічні фінанси України зазнають значної напруги через безпрецедентні видатки. Високий рівень бюджетного дефіциту та нарощування державного боргу є головними викликами, що вимагають постійного залучення зовнішнього фінансування та ефективного управління для забезпечення макрофінансової стабільності держави в умовах триваючої війни. Тому для подальшого аналізу розглянемо динаміку державного та гарантованого державою боргу України на рис. 2.6, оскільки він ілюструє абсолютні зміни як загального, так і внутрішнього та зовнішнього компонентів боргу за 2020-2024 роки.

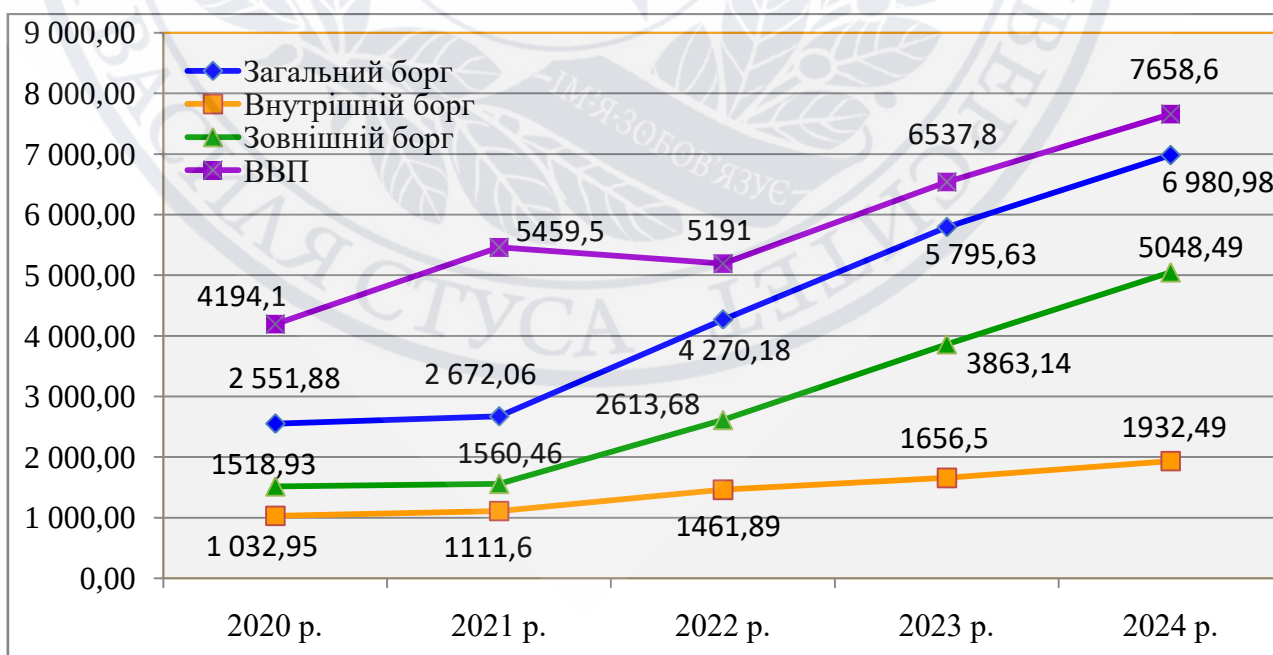


Рисунок 2.6. Державний та гарантований державою борг, млрд грн

Розроблено автором на основі джерела [12]

З рис. 2.6 бачимо тенденцію сукупного державного боргу України до стрімкого та постійного зростання з 2,55 трлн грн у 2020 році до 6,98 трлн грн у 2024 році, що значно випереджає динаміку номінального ВВП і призводить до помітного збільшення боргового навантаження на економіку.

Внутрішній борг зростає поступово (з 1,03 трлн грн до 1,93 трлн грн за період), відображаючи використання коштів, залучених в межах країни. Тим часом, зовнішній борг виступає основним рушієм зростання загального боргу, різко збільшившись з 1,52 трлн грн до 5,05 трлн грн. Найбільший стрибок відбувся з 2022 року як прямий наслідок фінансових надходжень від міжнародних партнерів для покриття дефіциту. Після 2021 року зовнішній борг стабільно перевищує внутрішній, що підкреслює критичну залежність України від зовнішніх запозичень.

Отже, безпрецедентне зростання державного боргу, значною мірою обумовлене різким збільшенням зовнішніх запозичень, є життєво важливим для спрямування коштів на оборону та соціальні потреби, але водночас створює значні ризики для майбутньої боргової стійкості держави (рис. 2.7).

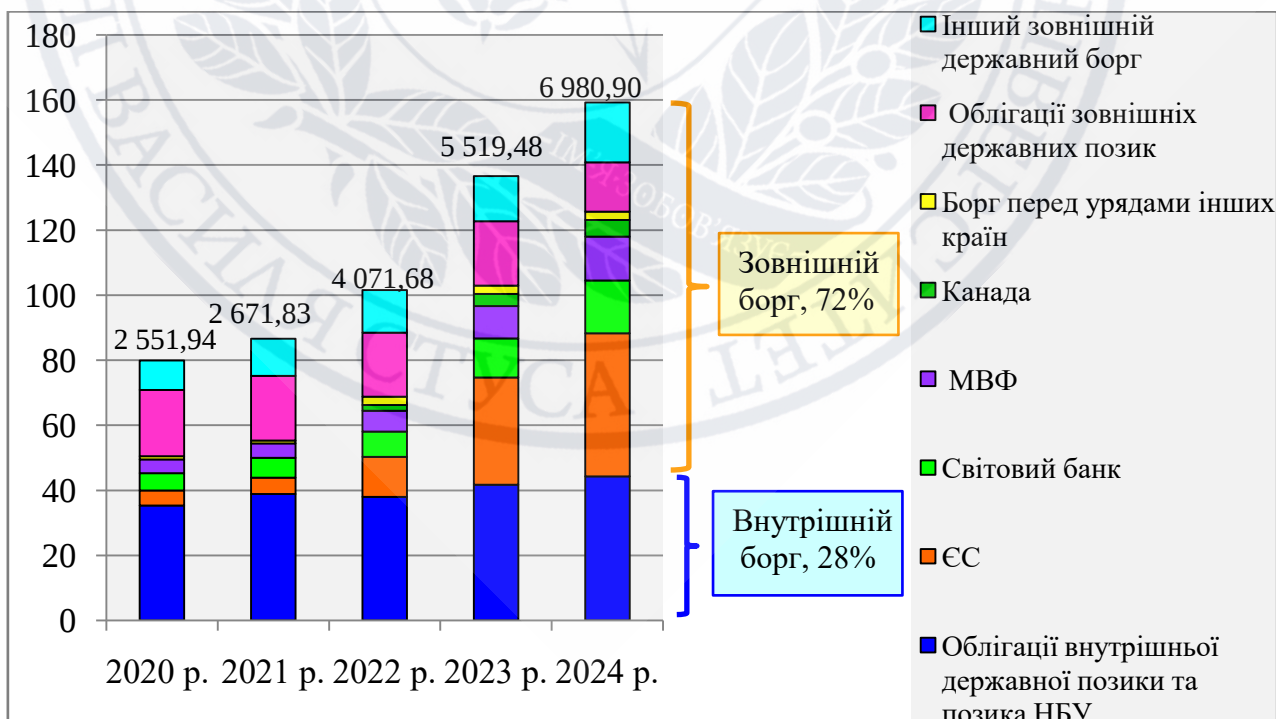


Рисунок 2.7. Структура державного боргу України, млрд. грн

Розроблено автором на основі джерела [2]

З рис. 2.7 видно, що до 2022 року структура державного боргу була збалансованою, проте з початком повномасштабної війни відбулася кардинальна зміна з домінуванням зовнішнього боргу. Зовнішній борг у 2024 році становив 72% від загального обсягу, а внутрішній – 28%, що є сигналом критичної залежності України від фінансової допомоги з-за кордону.

Визначальними джерелами зростання зовнішнього боргу з 2022 року стали надходження від Світового банку, Європейського Союзу та Міжнародного валютного фонду, а також урядів інших країн (зокрема Канади). Частка внутрішнього боргу (переважно ОВДП), хоча й зростає в абсолютному вимірі, проте його частка у структурі знизилася, демонструючи обмежені можливості внутрішнього ринку фінансувати масштабні бюджетні потреби. Таким чином, стрімке зростанням зовнішніх запозичень як визначального фактора фінансування державних видатків у воєнний час підтверджує перехід до переважно зовнішнього фінансування, що є прямою відповіддю на надзвичайні фінансові виклики.

Вивчимо джерела, які забезпечували життєздатність бюджету (рис. 2.8).

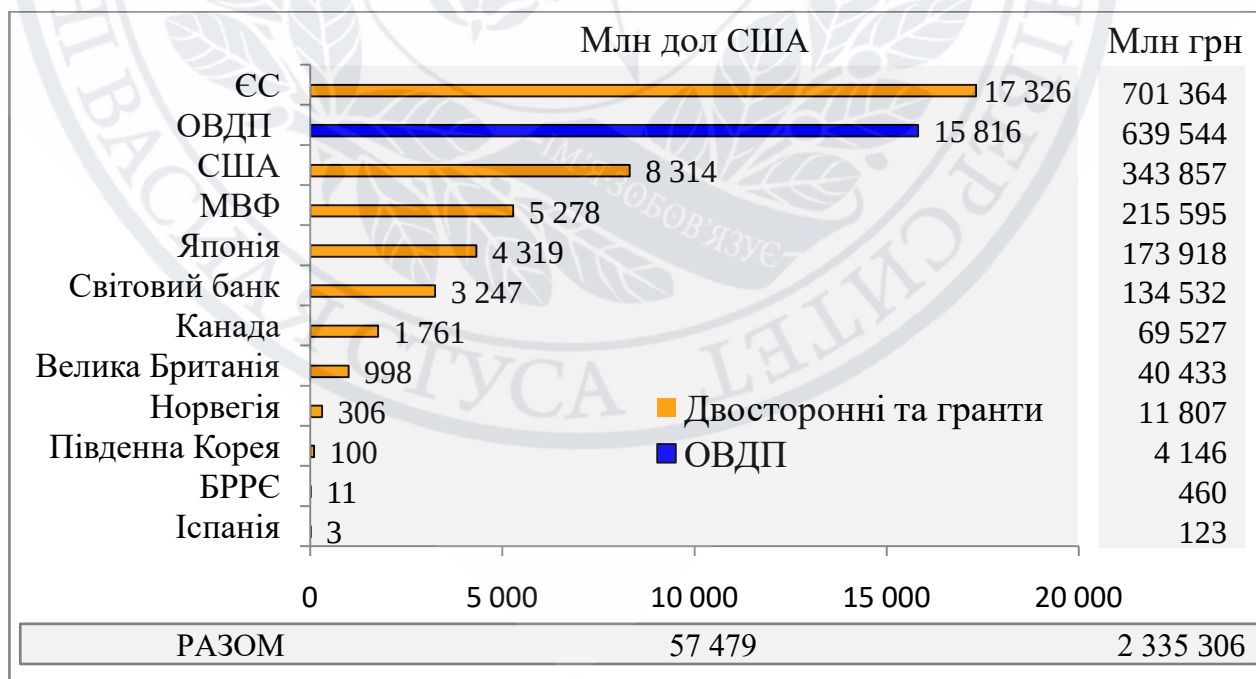


Рисунок 2.8. Джерела фінансування державного бюджету за 2022-2024 рр.

Розроблено автором на основі джерела [92]

Як демонструє рис. 2.8, за період з 24 лютого 2022 року по 31 грудня 2024 року профінансовано державного бюджету на 57 479 млн дол. США, що в гривневому еквіваленті складає 2 335 306 млн грн. Даний показник демонструє величезні суми залученого капіталу з метою забезпечення життєдіяльності держави в умовах воєнних дій.

ЄС є ключовим джерелом бюджетних надходжень, надавши 701 364 млн грн, що акцентує на його ключовій ролі у фінансовій підтримці України під час війни.

Облігації внутрішніх державних позик (ОВДП) посідають друге місце, залучивши 639 544 млн грн. Це підтверджує, що внутрішній ринок, хоч і в меншому обсязі, ніж міжнародна допомога, також був важливим джерелом фінансування.

США надали значну підтримку у розмірі 343 857 млн грн. Міжнародний валютний фонд, як і очікувалося, належить до найважливіших кредиторів, надавши 215 595 млн грн. Серед інших значних донорів варто відзначити Японію –173 918 млн грн, від Світового банку спрямовано 134 532 млн грн, а від Канади 69 527 млн грн. Не значні, але все ж важливі обсяги фінансування надходили від Великої Британії, Норвегії, Південної Кореї, ЄБРР та Іспанії.

Отже, підкреслюється критична залежність державного бюджету України від зовнішньої фінансової допомоги з боку міжнародних партнерів та інституцій у період повномасштабної війни. Це відображає спільні зусилля світової спільноти з підтримки України та її фінансової стабільності в умовах війни.

Таким чином, узагальнюючи дані про джерела фінансування бюджету, стає очевидною ключова роль зовнішньої підтримки. Для повнішого розуміння масштабів та характеру цієї допомоги, що охоплює не лише фінансовий аспект, а й гуманітарну та військову складові, звернемося до табл. 2.6, де детально представлено внески держав-союзників Україні протягом 2022-2024 років.

Таблиця 2.6

Обсяги допомоги, наданої світовою спільнотою у 2022-2024 рр, млрд. євро

Країна	Надано фінансової допомоги	Зобов'язання щодо фінансової допомоги	Надано гуманітарної допомоги	Надано військової допомоги	Допомога всього	Зобов'язання всього
ЄС, держави-члени	48,0	84,5	9,2	43,6	100,8	161,1
Колективні інститути ЄС	41,5	77,4	2,3	0,0	43,8	79,8
Європейська Рада і комісія	39,0	75,0	2,3	0,0	41,4	77,3
Європейський інвестбанк	2,5	2,5	0,0	0,0	2,5	2,5
Держави - члени ЄС	4,3	4,7	5,3	32,9	42,4	65,2
Німеччина	1,4	1,4	3,1	10,6	15,1	23,1
Нідерланди	0,7	1,1	0,6	5,1	6,4	10,9
Данія	0,1	0,1	0,3	6,5	6,9	9,4
Швеція	0,4	0,4	0,3	4,3	4,9	10,1
Франція	0,8	0,8	0,6	3,2	4,6	7,2
Польща	0,9	0,9	0,4	3,2	4,5	4,5
Англосаксонські країни	28,4	37,8	3,8	66,2	98,4	121,1
США	25,0	31,6	2,9	56,8	84,7	100,2
Велика Британія	3,4	6,2	0,9	9,4	13,7	20,9
Інші донори	13,3	18,1	1,8	4,1	19,6	28,6
Японія	7,9	10,3	1,0	0,1	9,0	12,4
Норвегія	0,8	3,1	0,5	1,5	2,8	7,8
Канада	4,9	5,2	0,4	2,5	7,8	8,4
Всього	89,7	140,4	14,9	113,2	217,8	307,0

Розроблено автором на основі джерела [38]

Табл. 2.6 демонструє багатовекторність та масштаб міжнародної допомоги Україні протягом 2022-2024 років (217,8 млрд євро надано, 307,0 млрд євро зобов'язано), яка відіграла визначальну роль у підтримці функціонування публічних фінансів та запобігла фіскальному колапсу в умовах війни.

Військова допомога (113,2 млрд євро) прямо впливає на публічні фінанси, значно зменшуючи потребу у внутрішньому фінансуванні оборони. Фінансова

допомога (89,7 млрд євро надано) є безпосереднім інструментом підтримки бюджетної ліквідності, покриваючи невійськові видатки, а значний обсяг зобов'язань свідчить про її довгострокову перспективу. Гуманітарна допомога (14,9 млрд євро) зменшує навантаження на державний бюджет у частині соціальних видатків. Ключові донори: країни ЄС та колективні інститути є найбільшим джерелом сукупної допомоги (100,8 млрд євро), що підкреслює їхню стратегічну роль. США (84,7 млрд євро) надають критично важливу військову та фінансову підтримку. Внески інших двосторонніх донорів (Японія, Норвегія) демонструють широку міжнародну консолідацію.

Підсумовуючи, міжнародна допомога є не просто фінансовими вливаннями, а ключовим фактором стійкості системи публічних фінансів України під час війни, що дозволив компенсувати значні бюджетні втрати, фінансувати життєво важливі видатки та утримувати макроекономічну стабільність, що є основою для подальшої оборони та відновлення країни.

Висновки до розділу 2

Система публічних фінансів України зазнала фундаментальних трансформацій, детермінованих пандемією COVID-19 та повномасштабною військовою агресією РФ. Це зумовило радикальну адаптацію фіскальної архітектури, змінивши принципи бюджетного процесу, податкової політики та міжнародної співпраці.

В умовах воєнного стану здійснено оперативну та комплексну адаптацію нормативно-правового регулювання публічних фінансів. Це дозволило пріоритезувати фінансування оборони, соціального захисту та критичної інфраструктури, оптимізувати бюджетне маневрування через скасування бюрократичних обмежень та спрощення місцевих бюджетних механізмів. Податкова і митна політика змінена для мобілізації доходів (збільшення військового збору) та підтримки бізнесу. Одночасно активно впроваджуються реформи управління державними фінансами відповідно до європейських

стандартів, що є критичним для євроінтеграції та залучення зовнішньої підтримки.

Аналіз фінансових потоків у зведеному бюджеті України за 2020-2024 роки виявив тектонічні зрушення: попри номінальне зростання ВВП, реальні економічні показники демонструють спад, що супроводжується інфляцією, девальвацією гривні та зростанням безробіття. Це, на тлі безпрецедентних видатків, зумовило експоненційне збільшення державного боргу та бюджетного дефіциту. Відбулася значна централізація фінансових ресурсів державного бюджету країни. Дохідна частина, попри стійкість податкових надходжень, демонструє критичну залежність від зовнішньої міжнародної фінансової допомоги. Структура видатків чітко простежує безумовну мілітаризацію бюджету: видатки на оборону зросли у понад 19 разів, а соціальні видатки, хоч і зросли абсолютно, пропорційно зменшились, відображаючи зміну фіскальних пріоритетів з розвитку на безпеку.

Міжнародний вплив є визначальним для фінансової стійкості України. Зростання бюджетного дефіциту та держборгу підкреслює критичну залежність від зовнішнього фінансування. Структура держборгу трансформувалася, домінують зовнішні запозичення від ключових партнерів. Колосальний обсяг міжнародної допомоги за 2022-2024 рр. став ключовим фактором запобігання фіскальному колапсу, покриття потреб та підтримки макроекономічної стабільності, що є фундаментом оборони та відновлення.

Таким чином, публічні фінанси України переорієнтувалися на функціонування в період воєнних дій, характеризуючись надзвичайною фіскальною мобілізацією, радикальною зміною видаткових пріоритетів та критичною міжнародною підтримкою. Ці адаптаційні процеси є вирішальним фактором життєздатності та стійкості держави.

РОЗДІЛ 3

ПРОБЛЕМИ І НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІННЯ ПУБЛІЧНИМИ ФІНАНСАМИ В УМОВАХ ВІЙНИ

3.1. Проблеми та виклики функціонування публічних фінансів України в умовах воєнного стану

Напад Російської Федерації кардинально трансформував парадигму роботи системи публічних фінансів України. Воєнні дії спричинили переорієнтацію зведеного бюджету з інструменту розвитку на пріоритетні завдання, що включають забезпечення обороноздатності, підтримку життєдіяльності держави та соціальний захист населення. Ця кардинальна зміна парадигми бюджетної політики відобразилася у значних трансформаціях як видаткової, так і доходної частин державного та місцевих бюджетів, що зумовило виникнення системних проблем та викликів, які потребують постійної адаптації та розробки інноваційних підходів, представлених у табл. 3.1.

Ключовим з цих викликів є макроекономічна нестабільність як чинник впливу на фінансову систему. Зростання бюджетного дефіциту та боргового навантаження відбувається в умовах загальної макроекономічної нестабільності, що є значним викликом для фінансової системи. Хоча Міністерству фінансів України, завдяки послідовній реалізації Стратегії розвитку фінансового сектору, вдалось зберегти макроекономічну та фінансову стабільність в умовах повномасштабної війни [73], її наслідки все одно проявляються у високій інфляції, коливаннях валютного курсу та суттєвому падінні ВВП, що підтверджено даними табл. 2.1: реальний ВВП різко скоротився до 3 865,8 млрд грн у 2022 році, інфляція досягла піка 126,6% того ж року, а гривня девальвувала з 26,96 грн/USD до 40,15 грн/USD у 2024 році. Непередбачуваність цих факторів ускладнює бюджетне планування та прогнозування, становлячи постійний фіскальний виклик.

Таблиця 3.1

**Основні проблеми та виклики публічних фінансів України в умовах
воєнного стану**

№	Назва проблеми/виклику	Коротка суть
1.	Макроекономічна нестабільність	Висока інфляція, коливання курсу, падіння ВВП ускладнюють бюджетне планування та прогнозування податкових надходжень.
2.	Масштабне руйнування економічної інфраструктури	Знищення інфраструктури призводить до скорочення виробництва та податкової бази, втрати робочих місць та збільшення безробіття.
3.	Мілітаризація бюджетних видатків	Різке зростання оборонних видатків знижує фінансування економічного розвитку.
4.	Посилення централізації фінансових ресурсів	Зростання частки державного бюджету над місцевими, зменшує фінансову автономію громад та ускладнює реагування на місцеві потреби.
5.	Надмірний бюджетний дефіцит та критична залежність від зовнішнього фінансування	Масштабний розрив між видатками (оборона, соц. потреби) та скороченими доходами (зменшення податкової бази) робить країну глибоко залежною від міжнародної допомоги, що несе ризики.
6.	Стрімке зростання державного боргу та виклики його обслуговування	Фінансування дефіциту через запозичення призводить до значного збільшення державного боргу та його навантаження на економіку, вимагаючи ефективної стратегії реструктуризації.
7.	Виклики міжнародної співпраці та підтримки	Виклики щодо безперервності та передбачуваності підтримки, ефективності використання цільової допомоги та швидкості імплементації технічної.
8.	Виклики в адмініструванні податків та боротьба з детінізацією	Руйнування інфраструктури та міграція ускладнюють збір податків та контроль, знижують платіжну дисципліну та економічну активність.
9.	Асиметрія виконання бюджету	Значне перевиконання дохідної частини на тлі недовиконання видаткової частини, що свідчить про перешкоди в ефективному освоєнні коштів.
10.	Виклики цифровізації та прозорості	Кібератаки, оперативні та тимчасові пом'якшення вимог публічності створюють складнощі для прозорого та ефективного управління фінансами.
11.	Втрата середньострокової бюджетної перспективи	Непередбачуваність війни та залежність від зовнішньої допомоги унеможливають довгострокове планування.
12.	Вплив на децентралізацію та фінансову автономію місцевих бюджетів	Зменшення доходів місцевих бюджетів, зростання видатків на соціальні потреби та відбудову, а також дисбаланс у фінансовій спроможності громад.

Джерело: розроблено автором

Макроекономічна нестабільність поглиблюється через масштабне руйнування економічної інфраструктури, що має значні фіскальні наслідки. Знищення підприємств, критичної інфраструктури, логістичних ланцюгів та агропромислових об'єктів веде до скорочення виробництва, втрати робочих

місць і, як наслідок, суттєвого зменшення податкової бази. Так, міністр фінансів Сергій Марченко, обговорюючи пріоритети відновлення України, підкреслює ключову роль інвестицій у відбудові зруйнованої інфраструктури, що є необхідною передумовою для відновлення фінансового потенціалу держави [67]. Проте, попри ці стратегічні наміри, така ситуація безпосередньо впливає на дохідну частину бюджету та значно ускладнює післявоєнне відновлення. Ця проблема посилюється різким збільшенням рівня безробіття, що досягло 21,1% у 2022 році (табл. 2.1), що додатково знижує податкові надходження та збільшує соціальні видатки.

У зв'язку з руйнуваннями та оборонними потребами, системною проблемою стала милітаризація бюджетних видатків та зниження фінансування економічного розвитку. Повномасштабна війна спричинила кардинальну милітаризацію бюджетних видатків, що, хоч і є абсолютно необхідною для нацбезпеки, створює виклики для довгострокового економічного розвитку. За даними табл. 2.4, видатки на оборону домінують, зростаючи з 120,37 млрд грн у 2020 році до 2 304,48 млрд грн у 2024 році (+1914,43%). Ця переорієнтація, критична для виживання держави, призвела до відносного зниження видатків на економічну діяльність (з 262,81 млрд грн у 2020 році до 259,86 млрд грн у 2024 році), що створює значні виклики для стимулювання виробництва та забезпечення довгострокового зростання фінансового потенціалу країни.

З метою ефективного управління військовими видатками та консолідації зусиль спостерігається тенденція до посилення централізації фінансових ресурсів державного бюджету, що напряду впливає на фінансову автономію та спроможність місцевого самоврядування. Як показано на рис. 2.3, частка, що припадала на державний бюджет, зросла до 78,16% у 2020 році до 87,04% у 2024 році, тоді як частка місцевих бюджетів скоротилася з 21,84% до 12,96% за той самий період. Така консолідація коштів закономірна у воєнний час, оскільки дозволяє централізовано управляти оборонними та ключовими державними видатками. Однак, вона також створює виклики для фінансової самостійності громад, їхньої здатності реагувати на місцеві потреби та

фінансувати відновлення інфраструктури, що вимагає особливої уваги до міжбюджетних трансфертів та підтримки бюджетів органів місцевого самоврядування у післявоєнний період.

Ця централізація відбувається на тлі надмірного бюджетного дефіциту та критичної залежності від зовнішнього фінансування. Це явище зумовлене масштабним зростанням фінансування оборонного сектору та соціального забезпечення на тлі значного скорочення податкової бази, спричиненого руйнуванням виробничих потужностей, міграцією населення та загальним падінням ділової активності. Масштаби цієї проблеми підтверджуються даними табл. 2.5: дефіцит зведеного бюджету різко зріс з 5,34% ВВП у 2020 році до пікових 20,31% ВВП у 2023 році, що підкреслює безпрецедентне фіскальне навантаження. Уряд України, усвідомлюючи гостру потребу в ресурсах, активно працює над посиленням фіскального потенціалу, проте внутрішніх ресурсів недостатньо для покриття такого колосального фінансового розриву, що робить міжнародну підтримку життєво важливою [90]. Водночас, ця залежність не лише забезпечує поточну стабільність, а й несе потенційні ризики у разі зміни геополітичної ситуації.

Надмірний бюджетний дефіцит безпосередньо призводить до різкого нарощування державного боргу, що тягне за собою нові виклики щодо його обслуговування. Активне залучення запозичень для покриття дефіциту неминує збільшує боргове навантаження, створюючи довгострокові ризики для фінансової стабільності через зростання тягаря обслуговування боргу. Так, державний борг України зріс на 173,6%, досягнувши 6 980,9 млрд грн у 2024 році порівняно з 2 551,9 млрд грн у 2020 році (табл. 2.1). Його частка у ВВП збільшилась з 60,85% у 2020 році до 91,15% у 2024 році (табл. 2.5), що свідчить про значне посилення навантаження на економіку. Тому розробка та впровадження ефективної стратегії реструктуризації та обслуговування боргу є критично важливими для мінімізації фіскального тиску та забезпечення стійкості публічних фінансів. Заступник Міністра фінансів Олександр Кава

підкреслює управління державним боргом як ключовий економічний виклик для України [25].

Всі вищезазначені проблеми, особливо бюджетний дефіцит і зростання державного боргу, роблять міжнародну співпрацю та допомогу критично важливим елементом публічних фінансів держави. Без системної підтримки країна не змогла б забезпечити базові потреби та фінансувати оборону. Хоча Мінфін регулярно звітує про отриману допомогу [50] та співпрацює для забезпечення прозорості [86], існують значні виклики: безперервність і передбачуваність прямої бюджетної підтримки (затримки критичні для стабільності); ефективність та прозорість цільової допомоги на відновлення й гуманітарні потреби (масштаби руйнувань вимагають безперервного вдосконалення моніторингу); швидкість імплементації експертної та технічної допомоги у реформуванні управління (обмежені ресурси та військові обставини уповільнюють зміни, а прозорість є передумовою подальшої підтримки).

Крім проблем із зовнішнім фінансуванням, руйнування інфраструктури та міграція населення ускладнюють адміністрування податків і боротьбу з детінізацією. Війна зумовлює зупинку діяльності підприємств, їх переміщення або знаходження на окупованих територіях, що ускладнює податковий контроль. Задля ефективності та прозорості Мінфін протягом 2025 року планує впровадити цифрову екосистему бюджетного планування [55], яка має збільшити надходження. Однак, забезпечення стабільних податкових надходжень залишається викликом через погіршення платіжної дисципліни та зниження економічної активності.

Попри зростання доходів зведеного бюджету, переважно завдяки міжнародній допомозі, Україна стикається з асиметрією його виконання, що підриває ефективність фінансового управління. Дохідна частина стабільно перевиконується (115,4% у 2023 р., 112,3% у 2024 р.), тоді як видатки, що до війни становили 93,7-95,2%, різко знизились до 82,4% у 2022 році (рис. 2.1). Хоча у 2023-2024 роках показник покращився (92,6% та 96%), повне освоєння

ресурсів залишається актуальною проблемою, вказуючи на перешкоди в ефективному використанні накопичених коштів.

Вирішення операційних складнощів та посилення ефективності управління фінансами в умовах війни прямо пов'язані з викликами цифровізації та прозорості. Попри те, що ці процеси є життєво важливими, вони стикаються з особливими труднощами. Уряд та Міністерство фінансів активно працюють у цьому напрямку: ухвалено Стратегію цифрового розвитку системи управління державними фінансами до 2030 року [51], обговорюється ІТ-стратегія з МВФ та Світовим банком [26], реалізується концепція приватної хмари [41]. Крім того, Україна бере участь у міжнародних ініціативах з прозорості [85] та звітує перед Єврокомісією про удосконалення системи управління фінансами [80]. Однак, постійні кібератаки загрожують цілісності даних, а необхідність оперативних рішень у воєнний час інколи суперечить вимогам повної прозорості, створюючи складний баланс між гнучкістю та підзвітністю. Також, тимчасові заходи щодо пом'якшення вимог публічності бюджетного процесу, передбачені Законом № 2134-IX [20], хоч і були необхідними, потенційно створюють певні ризики.

Навіть попри прогрес у цифровізації та зусилля з оптимізації процесів, війна безпосередньо призводить до втрати стабільної середньострокової бюджетної перспективи, що є одним з найвагоміших викликів для публічних фінансів України. Коливання макроекономічних показників та значна залежність від зовнішньої допомоги унеможливлюють повноцінне та достовірне довгострокове планування.

Міністерство фінансів активно працює над відновленням середньострокового бюджетування, що підтверджується обговоренням з ЮНІСЕФ та керівниками фінансових департаментів ОДА [46], а також постійним діалогом з EU4PFM [44]. Проте, відсутність чіткої перспективи створює значні труднощі для управління публічними інвестиціями, оскільки інвестиційні проекти часто реалізуються у режимі «ручного управління» та з

огляду на нагальні потреби, а не на основі довгострокових стратегічних планів та економічної ефективності.

Наслідки цих системних проблем відчуються не лише на центральному, а й на місцевому рівні, впливаючи на децентралізацію та фінансову автономію місцевих бюджетів. Для справедливості у розподілі ресурсів, заступник Міністра фінансів Денис Улютін наголошує на важливості вдосконалення механізму зарахування ПДФО [84]. Крім того, Мінфін співпрацює з партнерами та місцевими органами влади, проводячи тренінги [42] та обговорюючи відновлення середньострокового бюджетування [46]. Однак, місцеві бюджети стикаються зі скороченням доходів (у зонах бойових дій/окупації), зростанням видатків на соціальні потреби та відбудову, а також зберігається дисбаланс у фінансовій спроможності між громадами.

Отже, війна кардинально змінила функцію публічних фінансів України, перетворивши їх на інструмент виживання та оборони. Це породило низку безпрецедентних викликів: від макроекономічної нестабільності, руйнування інфраструктури та мілітаризації видатків до зростання дефіциту, державного боргу, асиметрії виконання бюджету, складнощів у адмініструванні податків, втрати середньострокової перспективи та тиску на місцеві бюджети. Подолання цих складних викликів потребує безперервної адаптації, тісної міжнародної взаємодії та інновацій, спрямованих на фінансову стабілізацію України в період та після воєнного стану.

3.2. Напрями вдосконалення управління публічними фінансами в Україні в умовах воєнного стану

Управління системою публічних фінансів України під час повномасштабної війни є надзвичайно складним завданням, що вимагає як оперативного реагування на поточні виклики, так і стратегічного бачення майбутнього. Актуальні проблеми, такі як колосальний бюджетний дефіцит, стрімке зростання державного боргу, макроекономічна нестабільність, руйнування інфраструктури, виклики в адмініструванні податків, питання

прозорості та відсутність середньострокової бюджетної перспективи, вимагають розробки комплексних та інноваційних рішень.

У відповідь на ці виклики, сформулюємо три взаємопов'язані блоки напрямів, спрямованих на вдосконалення системи функціонування публічних фінансів, які охоплюють різні аспекти: 1) стратегічний рівень - зосереджується на створенні міцних фундаментальних основ та забезпеченні макроекономічної стабільності; 2) операційний рівень - присвячений вдосконаленню щоденних процесів та підвищенню ефективності використання бюджетних коштів; 3) рівень зовнішньої взаємодії та інституційної стійкості - фокусується на питаннях прозорості, цифровізації, міжнародної підтримки та зміцнення довіри.

Стратегічний рівень охоплює ключові стратегічні напрями, які закладають фундамент для макроекономічної стабільності, довгострокового розвитку та стійкості публічних фінансів України. Передусім, для побудови сучасної та ефективної системи публічних фінансів, вельми важливим є удосконалення нормативно-правового та інституційного каркасу. Сьогодні українське законодавство не має чіткого визначення поняття «публічні фінанси», що перешкоджає системному підходу. Впровадження чіткого законодавчого визначення терміну згідно з міжнародними стандартами посилить інституційну спроможність, забезпечить єдність термінології та створить міцний фундамент для подальших реформ, охоплюючи всі аспекти формування, розподілу та використання публічних фінансів.

Продовжуючи стратегічні зміни, наступним кроком є забезпечення макроекономічної стабільності та ефективне управління державним боргом, зважаючи на те, що це ключові виклики, що потребують негайної системної реакції та є запорукою не лише поточного функціонування держави, а й її майбутнього розвитку. Це вимагає тісної координації монетарної та фіскальної політики НБУ та Мінфіну для стримування інфляції та щоб стабілізувати валютний курс. Попри те, що Стратегія розвитку фінансового сектору вже зберегла макроекономічну та фінансову стабільність [73], що є певним досягненням, необхідно додатково стимулювати економічне зростання,

відновлення виробництва та підтримку малого й середнього бізнесу. Паралельно слід розробити та реалізувати довгострокову стратегію управління державним боргом, що включає його реструктуризацію з міжнародними кредиторами. Пріоритетним є залучення пільгових кредитів з низькими ставками та тривалими термінами погашення, а також активний розвиток внутрішнього боргового ринку для мінімізації витрат на обслуговування боргу.

Наступним важливим стратегічним напрямом є відновлення економічної інфраструктури та стимулювання ділової активності. Масштабні руйнування вимагають цілеспрямованих інвестицій та створення сприятливих умов для бізнесу. Відновлення розглядається як можливість для модернізації та побудови кращого майбутнього. Це передбачає пріоритезацію інвестицій у критичну інфраструктуру (енергетичну, транспортну, логістичну), використовуючи механізм розподілу коштів з єдиного портфелю публічних інвестицій [91].

Крім державних інвестицій, критично важливо залучати приватні інвестиції через поліпшення інвестиційного середовища за допомогою податкових стимулів, страхування воєнних ризиків, гарантій та механізмів державно-приватного партнерства. Додатково, необхідно підтримувати бізнес через подальшу дерегуляцію, створені нові робочі місця та сприятливі умови для підприємництва.

Наступним критично важливим напрямом є подолання надмірного бюджетного дефіциту та оптимізація джерел його фінансування. В умовах критичної залежності від зовнішнього фінансування необхідно зосередитися на ефективному залученні та використанні зовнішньої фінансової допомоги, пріоритет надавати грантам над кредитами, щоб уникнути подальшого зростання боргового навантаження. Одночасно слід активізувати міжнародну співпрацю щодо конфіскації заморожених російських активів, що дозволить залучити додаткові фінансові ресурси на відновлення та забезпечить фінансову стійкість держави, зменшивши залежність від запозичень. Проблеми, напрями та результати стратегічного рівня узагальнено в табл. 3.2.

Таблиця 3.2

Напрямки вдосконалення функціонування публічних фінансів на
стратегічному рівні

Проблема/Виклик	Напрямок вдосконалення	Очікуваний результат
Відсутність чіткого законодавчого визначення публічних фінансів	Удосконалення нормативно-правового та інституційного каркасу (впровадження чіткого законодавчого визначення терміну «публічні фінанси» відповідно до міжнародних стандартів).	Системний підхід до управління державними коштами, єдність термінології, міцний фундамент для подальших реформ.
Макроекономічна нестабільність	Забезпечення макроекономічної стабільності (тісна координація монетарної та фінансової політики НБУ та Мінфіну; заходи зі стимулювання економічного зростання, відновлення виробництва та підтримки бізнесу).	Контроль інфляції, стабілізація курсу гривні, зростання ВВП, зростання податкових надходжень, скорочення потреби в залученні позик.
Інтенсивне зростання державного боргу та виклики його обслуговування	Ефективне управління державним боргом: розробка та реалізація довгострокової стратегії реструктуризації боргу; пріоритетне залучення пільгових кредитів; розвиток внутрішнього боргового ринку.	Зменшення боргового навантаження, мінімізація витрат на обслуговування боргу, фінансова стабільність.
Масштабне руйнування економічної інфраструктури	Відновлення економічної інфраструктури та стимулювання ділової активності (пріоритезація інвестицій у критичну інфраструктуру; ефективне використання єдиного портфелю публічних інвестицій; створення сприятливого інвестиційного клімату; дерегуляція, програми перекваліфікації).	Перезапуск економіки, відновлення ключових секторів, сприяння приватним інвестиціям, формування нових робочих місць.
Надмірний бюджетний дефіцит та критична залежність від зовнішнього фінансування	Подолання бюджетного дефіциту та оптимізація джерел фінансування (ефективне залучення та використання міжнародної фінансової допомоги – пріоритет грантів; активізація міжнародної співпраці по конфіскації заморожених російських активів).	Зменшення боргового навантаження, забезпечення довгострокової фінансової стійкості, додаткові фінансові ресурси відновлення.

Джерело: розроблено автором

Операційний рівень зосереджений на конкретних напрямках, спрямованих на покращення щоденних операцій системи публічних фінансів – від збору доходів до виконання бюджету, і також до посилення внутрішньої дисципліни та передбачуваності. Для подолання надмірного бюджетного дефіциту та оптимізації джерел фінансування, необхідним є посилення фіскального

потенціалу держави та удосконалення адміністрування доходів. Це передбачає прискорену реалізацію Національної стратегії доходів України до 2030 року, що є дорожньою картою для модернізації податкової та митної систем [47, 68].

Важливо продовжити спрощення податкових процедур для сумлінних платників, одночасно посилюючи контроль за ризиковими операціями та боротьбу з ухиленням від сплати податків. Успіх першого автоматичного обміну інформацією про фінансові рахунки необхідно масштабувати [89]. Також варто продовжити діалог з цифровими платформами щодо звітності про доходи користувачів та вдосконалювати електронні процедури [40, 91].

Другим важливим напрямом є ефективне залучення та використання міжнародної фінансової допомоги. Найважливішим аспектом має бути грантова допомога над кредитами, а також повна прозорість та підзвітність використання міжнародних коштів через детальні звіти та посилений аудит (наприклад, Меморандум між Мінфіном та Аудиторською радою Ukraine Facility [86]). Важливим є постійний діалог та координація з країнами-донорами та міжнародними фінансовими організаціями [39]. Міжнародна допомога має ефективно і раціонально спрямовуватися на оборону, соціальний захист та критично важливе відновлення [88, 16].

Третій елемент полягає в розвитку внутрішнього боргового ринку через продовження випуску військових облігацій, вдосконалення механізмів їх розміщення (включаючи міжнародні платформи, як Bloomberg [45]) та заохочення участі населення й бізнесу у придбанні ОВДП. Додатково, важливим, але меншим джерелом, є кошти, вилучені в рамках санкцій проти РФ. Активізація міжнародної співпраці щодо конфіскації заморожених російських активів та їх спрямування на відновлення України служить не лише джерелом поповнення бюджету, а й елементом політики стримування агресора.

Продовжуючи вдосконалення на операційному рівні, важливою є робота над середньостроковим бюджетним плануванням та управлінням публічними інвестиціями (PIМ). В умовах надзвичайного навантаження на сферу публічних фінансів через війну, відмова від короткострокового «ручного» управління на

користь середньострокового планування є дійсно критичною та стратегічно обґрунтованою. Цей перехід змінює парадигму управління з реактивної моделі на проактивну, забезпечуючи передбачуваність, стабільність та надзвичайну ефективність використання обмежених ресурсів. Оскільки реформування системи державних фінансів та публічних інвестицій є критично важливою для надання держпослуг та оборони країни, як зазначив Міністр фінансів Сергій Марченко [46], ключові переваги цього підходу візуалізовано на рис. 3.1.



Рисунок 3.1. Переваги середньострокового планування бюджету

Джерело: розроблено автором

Головним елементом середньострокового бюджетного планування є запровадження та повноцінне функціонування оновленої *системи управління публічними інвестиціями (PIM)*. На Міжнародному форумі згуртованості Денис Улютін представив стратегічний підхід до відновлення та системи управління публічними інвестиціями [83], яка забезпечить економічну обґрунтованість,

ефективність, прозорість, відповідальність та відповідність національним пріоритетам кожного інвестиційного проєкту [87].

Система РІМ має включати чіткі, прозорі та об'єктивні критерії відбору, пріоритизації, моніторингу та оцінки інвестиційних проєктів. Уряд вже затвердив механізм фінансування інвестиційних проєктів із єдиного портфелю [91], що систематизує РІМ. Це дозволяє уникнути розпорошення ресурсів, мінімізувати корупцію та максимізувати соціально-економічний ефект від інвестицій. Впровадження РІМ є обов'язковою умовою євроінтеграції, а його прогрес підтверджує відповідність європейським стандартам [80]. Цей механізм є ключовим і для ефективного використання коштів, що надходять від ЄС через Ukraine Facility [82].

Надзвичайно важливим є партнерство з міжнародною спільнотою та місцевими органами влади. Міністерство фінансів, ЮНІСЕФ та керівники фінансових департаментів ОДА вже активно співпрацюють щодо відновлення середньострокового бюджетування та управління інвестиціями державного сектору [46], що вказує на системність зусиль та важливість співпраці на всіх рівнях. Крім того, подальші реформи обговорюються з міжнародними партнерами, як-от EU4PFM [44], що підкреслює постійну підтримку у прагненні України до фінансової стабільності та прозорості.

В умовах значної мілітаризації бюджету, ще одним ключовим напрямом є оптимізація та ефективність видатків. Це передбачає не лише раціональний розподіл ресурсів, що дозволяє збалансувати оборонні, соціальні та відновлювальні потреби, але й забезпечення повної прозорості та контролю військових видатків. Такий підхід є життєво важливим для запобігання неефективним витратам, максимізації результативності кожної гривні та забезпечення фінансування пріоритетних напрямів, не стримуючи при цьому повоєнне відновлення. Ключові проблеми, запропоновані напрями та очікувані результати операційного рівня узагальнені в табл.3.3.

Таблиця 3.3

Напрямки удосконалення управління публічними фінансами
на операційному рівні

Проблема/ Виклик	Напрямок вдосконалення	Очікуваний результат
Виклики в адмініструванні податків та боротьба з детінізацією	Посилення фінансового потенціалу та удосконалення адміністрування доходів (системна реалізація Національної стратегії доходів; спрощення податкових процедур; удосконалення електронних процедур на митниці; автоматичний обмін інформацією про фінансові рахунки).	Підвищення надходжень від податків, зниження детінізації економіки, прозорість податкової системи.
Втрата середньострокової бюджетної перспективи	Вдосконалення середньострокового планування бюджету (перехід на планування бюджету на середньострокову перспективу 3-5 років; підвищення дисципліни та відповідальності розпорядників бюджетних коштів).	Передбачуваність та стабільність бюджетного процесу, узгодження стратегічних цілей з фінансовими можливостями, підвищення ефективності використання ресурсів.
Мілітаризація бюджетних видатків	Оптимізація та ефективність видатків (оптимізація розподілу видатків, балансує між оборонними, соціальними та відновлювальними потребами; забезпечення прозорості та контролю військових видатків).	Рациональне використання коштів, мінімізація неефективних витрат, забезпечення фінансування пріоритетних напрямів.

Джерело: розроблено автором

Рівень зовнішньої взаємодії та інституційної стійкості акцентує увагу на зовнішньому вимірі адміністрування системи публічних фінансів та зростанні інституційної спроможності та довіри за допомогою прозорості, цифровізації та посиленої міжнародної співпраці.

Щоб забезпечити максимальну прозорість та ефективність бюджетної системи в умовах обмежених ресурсів, пріоритетом має стати цифровізація та відкриті дані. *Інформаційно-аналітична система «Є-data»* є центральним елементом цієї трансформації. Її потенціал далеко не вичерпаний, і необхідно

забезпечити постійний розвиток та максимальну інтеграцію в усі сфери системи публічних фінансів, що дозволить подолати асиметрію виконання бюджету та виклики цифровізації.

Це стосується насамперед *максимальної повноти та актуальності даних*. Необхідно перейти до деталізованої інформації про кожну транзакцію, її призначення та отримувачів на всіх рівнях бюджетної системи та з усіх джерел надходжень, включаючи міжнародну допомогу [69]. Прозора публікація даних про використання зовнішнього фінансування є ключовою для підтримки довіри міжнародних партнерів (як приклад, Меморандум між Мінфіном та Аудиторською радою Ukraine Facility [86, 80]). Дуже важливо *розширювати функціонал «C-data» та його глибока інтеграція* з іншими державними реєстрами та інформаційними системами: ProZorro, реєстрами юридичних та фізичних осіб, власності, містобудівними кадастрами та ін.

Така інтеграція дасть можливість проводити глибинний *BOOST-аналіз* – це системний аналіз великих даних з використанням передових аналітичних інструментів та складових на базі штучного інтелекту, які дозволяють: 1) виявляти приховані тенденції у динаміці видатків та доходів, аномалії у фінансових потоках, які можуть свідчити про нецільове використання або шахрайство; 2) ідентифікувати потенційні ризики неефективного використання коштів, фінансових зловживань та корупції на ранніх стадіях, що дозволяє своєчасно реагувати та запобігати збиткам; 3) оцінювати реальну результативність бюджетних програм та проєктів, їх роль у соціальному та економічному розвитку та добробуті громадян. Це є фундаментальним для бюджетування, орієнтованого на результат, що зміщує фокус з процесу на досягнення конкретних цілей; 4) визначати можливості для оптимізації бюджетних процесів, підвищення ефективності використання ресурсів та перерозподілу коштів на найбільш пріоритетні напрями, максимізуючи соціальний та економічний ефект.

Крім того, необхідно активно впроваджувати *інтерактивні віджети бюджету та інструменти громадського контролю*. Розробка та широке

поширення зручних, інтуїтивно зрозумілих та візуалізованих віджетів, що дозволяють громадянам, місцевим активістам та громадським організаціям у доступній формі відстежувати ключові показники місцевих бюджетів. Це сприятиме не тільки покращенню поінформованості громадян, а й їхньому активному залученню до контролю за використанням публічних коштів та розуміння фінансових процесів на локальному рівні. Це, у свою чергу, посилить довіру до місцевої влади та сприятиме формуванню культури відповідального та підзвітного управління, залучаючи громадян до співтворення майбутнього.

Нарешті, враховуючи постійні кібератаки, *посилення кібербезпеки та консолідація IT-інфраструктури* є першочерговим завданням. Уряд затвердив Стратегію цифрового розвитку системи державних фінансів до 2030 року [51], що є фундаментальним кроком до створення надійного цифрового середовища. Крім того, реалізація Концепції побудови приватної хмари системи державних фінансів [41] є критично важливою у цьому напрямку. Це дозволить централізувати та захистити дані, оптимізувати доступ до інформації, здійснити автоматизацію рутинних процесів та мінімізацію людського фактору, що є ключовим для боротьби з корупцією та підвищення ефективності.

Консолідація інформаційних ресурсів та розвиток цілісної IT-екосистеми, що включає всі компоненти – від бюджетного планування та казначейського обслуговування до податкового адміністрування – є необхідною умовою для створення сучасної, гнучкої та стійкої системи управління публічними фінансами. Так, Олександр Грубіян з Мінфіну заявив, що протягом 2025 року буде запроваджена *цифрова екосистема планування бюджету* [55], що є дуже конкретним кроком до повної цифровізації та підвищення прозорості бюджетного процесу.

Окрім впровадження внутрішніх технологічних та інституційних змін, ключовим елементом відновлення є повернення до фундаментальних принципів управління. Попри тимчасове посилення централізації фінансових ресурсів в умовах війни, що вплинуло на принцип децентралізації, ключовим напрямом інституційної стійкості є відновлення та зміцнення фінансової

незалежності територіальних громад. Потрібно розробити та реалізувати стратегію поступового зміцнення фінансової автономії місцевих бюджетів, включаючи збільшення їхньої дохідної бази та активне залучення місцевих органів влади до середньострокового бюджетного планування. Це дозволить підвищити ефективність використання ресурсів на місцевому рівні, а також закладе фундамент для сталого повоєнного відновлення,

Окрім внутрішніх змін, ключовою є посилені міжнародна співпраця та підтримка. Важливо, щоб міжнародні партнери продовжували надавати Україні фінансову, експертну та технічну допомогу. Ця підтримка має бути добре скоординована та відповідати визначеним Україною пріоритетам. Щоб подолати виклики міжнародної співпраці, необхідно постійно вдосконалювати механізми координації з донорами, забезпечувати повну відповідність звітності міжнародним стандартам, активно представляти чіткі пріоритети України, а також зміцнювати інституційну спроможність державних органів для ефективного управління зовнішньою допомогою.

Варто зазначити, що успіх вдосконалення управління публічними фінансами в Україні впливає із синергії всіх напрямів реформ та тісної співпраці всіх зацікавлених сторін. Системний підхід, який забезпечує взаємозв'язок бюджетної, податкової, боргової та інвестиційної сфер, гарантує цілісність та ефективність, тоді як гнучкість і адаптивність до нових викликів є основою стійкості та успіху. Важливо також розвивати людський капітал, що досягається завдяки навчанню та підвищенню кваліфікації працівників.

Розглянемо виклики, напрями та очікувані результати на рівні зовнішньої взаємодії та інституційної стійкості у табл. 3.4.

Таблиця 3.4

**Напрями вдосконалення управління публічними фінансами на рівні
зовнішньої взаємодії та інституційної стійкості**

Проблема/Виклик	Напрямок вдосконалення	Очікуваний результат
Асиметрія виконання бюджету / виклики цифровізації та прозорості	Цифровізація, прозорість та підвищення ефективності бюджетного виконання (максимальна повнота даних на «С-data»; розширення функціоналу «С-data» та інтеграція з ProZorro, реєстрами; запровадження глибинного BOOST-аналізу; інтерактивні віджети бюджету; посилення кібербезпеки та консолідація ІТ-інфраструктури).	Повна прозорість використання коштів, виявлення ризиків корупції, підвищення ефективності бюджетних програм, залучення громадськості до контролю, стійкість ІТ-систем.
Посилення централізації фінансових ресурсів / вплив на децентралізацію	Відновлення та посилення фінансової децентралізації (розробка стратегії поступового відновлення та зміцнення фінансової автономії місцевих громад; збільшення надходжень до місцевих бюджетів і залучення; перехід місцевих органів влади до бюджетного планування).	Зміцнення фінансової спроможності місцевих громад, підвищення ефективності використання ресурсів на місцях, зменшення централізації.
Виклики міжнародної співпраці та підтримки	Посилення міжнародної співпраці та підтримки (вдосконалення механізмів координації з донорами; відповідність звітності міжнародним стандартам; активне представлення пріоритетів України; зміцнення інституційної спроможності для ефективного управління зовнішньою допомогою).	Збереження та збільшення міжнародної фінансової та експертної підтримки, підвищення довіри донорів, ефективне використання зовнішньої допомоги.

Джерело: розроблено автором

Таким чином, вдосконалення управління публічними фінансами — це стратегічна передумова для забезпечення обороноздатності, стійкості в умовах війни та успішного відновлення України, що дозволить вибудувати міцну та прозору фінансову систему, здатну забезпечити добробут громадян.

Висновки до розділу 3

Повномасштабна війна фундаментально змінила функціонування системи публічних фінансів України, створивши безпрецедентні виклики від

макроекономічної нестабільності та зростання боргу до втрати середньострокової бюджетної перспективи. Вирішення цих проблем вимагає комплексної та багатоаспектної стратегії.

З огляду на ці виклики, ключові напрями вдосконалення управління публічними фінансами були сформовані на трьох взаємопов'язаних рівнях. На стратегічному рівні визначено необхідність створення міцного інституційного каркасу, забезпечення макроекономічної стабільності та ефективного управління державним боргом. Сюди також входить відновлення критичної інфраструктури, стимулювання ділової активності та подолання бюджетного дефіциту. Операційний рівень зосереджений на підвищенні ефективності щоденних процесів: від прискореної реалізації Національної стратегії доходів та вдосконалення адміністрування податків до розвитку внутрішнього боргового ринку. Критично важливим є перехід до середньострокового бюджетного планування та впровадження системи управління публічними інвестиціями (PIM), що дозволить оптимізувати розподіл видатків та забезпечить передбачуваність фінансового процесу.

На рівні зовнішньої взаємодії та інституційної стійкості визначено пріоритетність посиленої прозорості та цифровізації, зокрема через розвиток системи «Є-data» та запровадження BOOST-аналізу для виявлення ризиків та підвищення ефективності. Ключовими для забезпечення безперервної підтримки та довіри донорів є відновлення фінансової децентралізації та посилення міжнародної співпраці. Отже, реалізація цих взаємопов'язаних напрямів є стратегічною передумовою для забезпечення стійкості нашої держави в теперішній надскладний час. А системний підхід, гнучкість та синергія всіх реформ дозволять вибудувати міцну фінансову систему, здатну забезпечити успішне післявоєнне відновлення та європейську інтеграцію.

ВИСНОВКИ

Система публічних фінансів України зазнала фундаментальних змін, які були зумовлені повномасштабним вторгненням Росії. Головною метою даної роботи було виявлення ключових змін у цій системі та розробка напрямів її вдосконалення, що було успішно досягнуто. Було послідовно вирішено низку взаємопов'язаних завдань:

1) у ході дослідження було визначено сутність, значення, структуру та функції публічних фінансів в умовах воєнного стану. Зафіксовано зміни основної функціональної парадигми: публічні фінанси переорієнтувалися з інструменту економічного розвитку на забезпечення оборони та виживання держави, що відображено у кардинальній зміні структури видатків;

2) було досліджено методологічні засади вивчення публічних фінансів в умовах війни, що дозволило застосувати комплексний підхід до аналізу проблеми за допомогою використання методів системного аналізу, статистичних даних та порівняльного аналізу для оцінки динаміки ключових фінансових показників;

3) проаналізовано адаптацію нормативно-правового регулювання публічних фінансів України під час війни. Виявлено, що законодавча база швидко змінювалась, щоб забезпечити гнучкість у фінансуванні військових потреб та адаптуватися до нових викликів, таких як фіскальна централізація та залучення міжнародної допомоги;

4) проведений аналіз трансформації дохідної та видаткової частин публічних фінансів за 2020-2024 роки довів кардинальну зміну їх динаміки. Зокрема, було виявлено експоненційне зростання видатків на оборону (на 1914,43% з 2020 по 2024 рік) та посилення фіскальної централізації (частка державного бюджету зросла до 87,04%), що є закономірною реакцією на екстраординарні виклики;

5) було визначено та обґрунтовано ключову роль міжнародного впливу. Аналіз показав, що значний бюджетний дефіцит був покритий

здебільшого міжнародною фінансовою допомогою, обсяги якої зросли з 2,1 млрд дол. США у 2020 році до 42,9 млрд дол. США у 2023 році. Це підкреслює, що макрофінансова стабільність залежить від передбачуваної підтримки міжнародних партнерів;

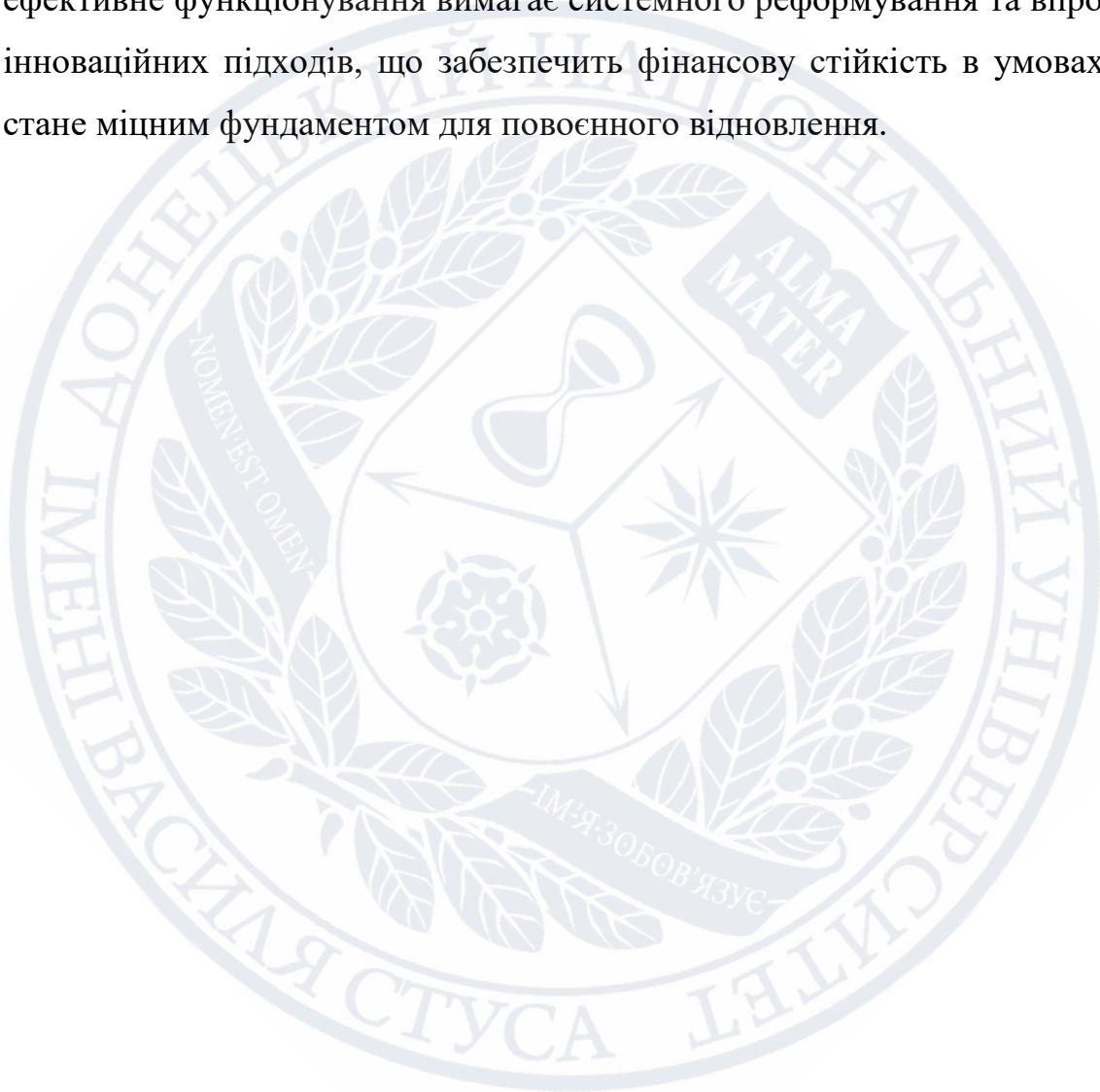
6) систематизація проблем та викликів дозволила виявити їх взаємозв'язок. Ефективному функціонуванню публічних фінансів перешкоджають не окремі труднощі, а їхній взаємозалежний комплекс. Макроекономічна нестабільність та стрімке зростання боргового навантаження взаємно посилюють одна одну, створюючи замкнуте коло ризиків. Втрата середньострокової бюджетної перспективи унеможливорює ефективне стратегічне планування. Одночасно, асиметрія виконання бюджету та виклики в адмініструванні податків підривають фінансовий потенціал держави, ускладнюючи фінансування критичних потреб і посилюючи залежність від зовнішнього фінансування;

7) для подолання цих викликів було розроблено цілісну трирівневу систему напрямів удосконалення управління публічними фінансами, що охоплює стратегічні, операційні та інституційні аспекти. На стратегічному рівні обґрунтовано необхідність удосконалення нормативно-правового каркасу, розробки довгострокової стратегії управління державним боргом та активного залучення коштів від конфіскованих російських активів. На операційному рівні сфокусовано увагу на прискоренні реалізації Національної стратегії доходів, переході до середньострокового бюджетного планування та впровадженні системи управління публічними інвестиціями (PIM), що є ключовим для ефективного відновлення країни. На інституційному рівні наголошено на посиленні прозорості через цифровізацію (система «Є-data» з BOOST-аналізом та ін), що дозволить виявляти нераціональне використання публічних коштів, а також на відновленні фінансової децентралізації.

Формулювання висновків та рекомендацій є обґрунтованим, оскільки базується на аналізі офіційних статистичних даних і підтверджує реальність проблем. Практична цінність результатів роботи полягає у розробленні

конкретних рекомендацій для управління публічними фінансами держави, що допоможуть підвищити ефективність використання публічних коштів, посилити підзвітність та прозорість, а також зберегти довіру громадян і міжнародних партнерів.

Таким чином, трансформація системи публічних фінансів в умовах воєнного стану в нашій державі виявила її гнучкість та адаптивність. Однак її ефективне функціонування вимагає системного реформування та впровадження інноваційних підходів, що забезпечить фінансову стійкість в умовах війни та стане міцним фундаментом для повоєнного відновлення.



СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ І ЛІТЕРАТУРИ

1. Абакуменко О.В., Височина А.В. Змістовні та організаційно-функціональні особливості публічних фінансів в Україні. *Вісник Сумського державного університету. Серія Економіка*. 2017. № 2. С. 13–19. URL: <https://surl.li/zocgwe> (дата звернення: 04.07.2025).
2. Адаптуватися до невідомого: публічні фінанси України у третій рік війни. *Центр економічної стратегії – аналітична записка*. URL: <https://surl.li/wyjaqg> (дата звернення 24.07.2025 р.).
3. Бардаш С.В., Баранюк Ю.Р. Поняття і склад публічних фінансів як об'єкта державного фінансового аудита. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство*. 2016. Вип. 6, ч. 1. URL: <https://surl.li/ayzzhy> (дата звернення: 04.07.2025).
4. Березовська С.В. Публічні фінанси: поняття та суть. *Правове життя сучасної України: матеріали Міжнар. наук. конф. проф.-викл. та аспірант. складу*. Одеса: Фенікс, 2013. Т. 2. С. 110-112. URL: <https://surl.li/omuump> (дата звернення: 04.07.2025).
5. Бліщук К.М. Особливості управління публічними фінансами у воєнний період. *Ефективність державного управління*. 2022. Вип. 1/2(70/71). URL: <https://surl.li/cynwzy> (дата звернення: 04.07.2025).
6. Бойко С. Публічні фінанси у контексті генези та еволюції понятійно-категоріального апарату фінансової науки. *Економіст*. 2015. № 10. С. 31–35. URL: <https://surl.li/ttanhb> (дата звернення: 04.07.2025).
7. Валовий внутрішній продукт (ВВП) в Україні у 2025 році. *Мінфін*. URL: <https://index.minfin.com.ua/economy/gdp/> (дата звернення 24.07.2025 р.).
8. Возняк Г.В., Савчук Н.В., Жеребило І.В., Скаско О.І. Публічні фінанси в умовах сучасних трансформацій. *Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики*. 2020. Т. 2. № 33. С. 424–433.

URL: <https://www.fkd.net.ua/index.php/fkd/article/view/3004/2995> (дата звернення: 04.07.2025).

9. Войтюк С. Поняття та різновиди публічних фінансів. 2019. URL: <https://surl.lt/hvdjwo> (дата звернення: 04.07.2025).

10. Воронова Л.К. Фінансове право України: Підручник. Київ: Прецедент, Моя книга, 2006. 448 с. URL: <https://lnk.ua/kMNjEw7VE> (дата звернення: 04.07.2025).

11. Гончаренко М.В. Теоретичні підходи до визначення сутності та функцій публічних фінансів. *Актуальні проблеми державного управління*. 2020. № 1(57). URL: <https://lnk.ua/7J4Z0gYVE> (дата звернення: 04.07.2025).

12. Державний борг та гарантований державою борг. *Мінфін*. URL: <https://surl.li/wnhcxn> (дата звернення 24.07.2025 р.).

13. Довіра та прозорість – головні індикатори у роботі Уряду на шляху до економічного відновлення: Ольга Зикова на щорічній конференції Rebuild Ukraine. *Міністерство Фінансів України*. 2024. URL: <https://surl.li/xsghro> (дата звернення 24.07.2025 р.).

14. Дубель М. В. Трансформація публічних фінансів України в умовах війни. *Публічна політика в умовах війни та міжнародних викликів: матеріали I Міжнародної науково-практичної конференції*. 2024. URL: <https://jppasa.donnu.edu.ua/article/view/15747> (дата звернення: 11.07.2025).

15. Дяченко С.А. Публічні, державні та місцеві фінанси: співвідношення понять. *Держава та регіони. Серія: Державне управління*. 2018. № 4 (64). URL: <https://lnk.ua/2B4OwPZ4G> (дата звернення: 04.07.2025).

16. ЄІБ виділить 2 млрд євро на проекти відновлення в межах Ukraine Facility: представники Мінфіну, ЄІБ та Єврокомісії провели робочу зустріч. *Міністерство Фінансів України*. 2025. URL: <https://lnk.ua/8zeGWtGer> (дата звернення: 11.07.2025).

17. Жеребило І.В., Возняк Г.В. Публічні фінанси в постулатах економічних шкіл: генезис теорій. *Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України*. №6. 2021. С. 9-16.

18. Закон України «Про підвищення податків». *Пенсійний фонд України*. URL: <https://lnk.ua/K9erp5RNp> (дата звернення: 09.07.2025).

19. Закон України № 2118-IX від 25.11.2022 «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо особливостей оподаткування та подання звітності у період дії воєнного стану». *База даних «Законодавство України»*. URL: <https://lnk.ua/6y4XLz84X> (дата звернення: 09.07.2025).

20. Закон України № 2134-IX від 15.03.2022 «Про внесення змін до розділу VI «Прикінцеві та перехідні положення» Бюджетного кодексу України та інших законодавчих актів України». *База даних «Законодавство України»*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2134-20#Text> (дата звернення: 09.07.2025).

21. Закон України № 3219-IX від 30.06.2023 «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законів України щодо особливостей оподаткування у період дії воєнного стану». *База даних «Законодавство України»*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3219-20#Text> (дата звернення: 09.07.2025).

22. Закон України № 3498-IX від 22.11.2023 «Про внесення змін до деяких законів України щодо удосконалення державного регулювання ринків фінансових послуг». Верховна Рада України. *База даних «Законодавство України»*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3498-20#Text> (дата звернення: 09.07.2025).

23. Закон України № 4015-IX від 10.10.2024 «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законів України щодо забезпечення збалансованості бюджетних надходжень у період дії воєнного стану». *База даних «Законодавство України»*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4015-20#Text> (дата звернення: 09.07.2025).

24. Закон України № 4113-IX від 04.12.2024 «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законів України щодо стимулювання розвитку цифрової економіки в Україні». *База даних «Законодавство України»*.

URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4113-20#Text> (дата звернення: 09.07.2025).

25. Заступник Міністра фінансів Олександр Кава висвітлив важливі економічні виклики України на Tatra Summit-2024. *Міністерство Фінансів України*. 2024. URL: <https://surl.li/jdttek> (дата звернення: 11.07.2025).

26. IT-команди Мінфіну та Світового банку обговорили консолідацію інформаційних ресурсів системи управління державними фінансами. *Міністерство Фінансів України*. URL: <https://surl.li/urbqvvy> (дата звернення: 09.07.2025).

27. Карлін М.І., Проць Н.В., Борисюк О.В. Публічні фінанси: Навчальний посібник. Луцьк: Волинський національний університет імені Лесі Українки, 2023. 358 с. URL: <https://lnk.ua/mk4kwga4L> (дата звернення: 04.07.2025).

28. Клімова С.М. Управління публічними фінансами як складова реформи державного управління в Україні. *Держава та регіони*. 2016. № 3. URL: <https://lnk.ua/9MVwQxY4z> (дата звернення: 04.07.2025).

29. Комітет Ради погодив зміни до Бюджетного кодексу щодо місцевих бюджетів. *FinancialClub*. URL: <https://lnk.ua/lxNKP8e8> (дата звернення: 09.07.2025).

30. Коцубальська Л. В. Роль публічних фінансів у повоєнній відбудові: іноземний досвід. *Вісник студентського наукового товариства ДонНУ імені Василя Стуса*. 2025. Том 1, № 17. URL: <https://surl.li/zqcunt> (дата звернення: 22.07.2025).

31. Коцубальська Л. Трансформація публічних фінансів в умовах воєнного стану в Україні. *Публічна політика в умовах війни та міжнародних викликів: матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції*. 2025. URL: <https://jppasa.donnu.edu.ua/article/view/17189> (дата звернення: 22.07.2025).

32. Крисоватий А.І. Фінанси: Підручник. Тернопіль: Університетська думка, 2024. 632 с. URL: <https://dspace.wunu.edu.ua/handle/316497/51033> (дата звернення: 04.07.2025).

33. Куценко Т.Ф. Публічні фінанси в Україні: зміст та структура з урахуванням сучасних тенденцій розвитку. *Економіка та держава*. 2016. № 6. URL: <https://lnk.ua/QRVd3l5e3> (дата звернення: 04.07.2025).

34. Луніна І.О. Публічні фінанси в макроекономічній політиці зростання: Монографія. Київ: Національна академія наук України ДУ «Інститут економіки та прогнозування НАН України», 2020. 440 с. URL: <https://lnk.ua/5pVJ6zbVP> (дата звернення: 04.07.2025).

35. Манчул М.Д. Публічні фінанси в умовах військового стану. *Права людини в період збройних конфліктів: Збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції присвяч. 25-річчю Національного університету «Одеська юридична академія»*. Одеса, 2022. С. 226-230. URL: <https://surl.li/hkgwpt> (дата звернення: 04.07.2025).

36. Мелян Н.Ю. Поняття та сутність публічних фінансів. *Право і суспільство*. № 2. 2017. URL: <https://surl.li/ndpirv> (дата звернення: 04.07.2025).

37. Міжнародна фінансова допомога може скоротитися: чим це загрожує Україні в 2025-2026 роках. *РБК-Україна*. URL: <https://surl.li/vzzzeu> (дата звернення 24.07.2025 р.).

38. Міжнародна фінансова допомога Україні в умовах геополітичних змін. *Growford – незалежний неурядовий інститут*. URL: <https://surl.li/tfkssh> (дата звернення 24.07.2025 р.).

39. Міністри фінансів України та Данії обговорили бюджетні потреби України та співпрацю на шляху до євроінтеграції. *Міністерство Фінансів України*. 2025. URL: <https://surl.li/vfmkia> (дата звернення: 11.07.2025).

40. Мінфін обговорив з операторами цифрових платформ концепцію запровадження звітності про доходи своїх користувачів. *Міністерство Фінансів України*. 2024. URL: <https://surl.li/zlodug> (дата звернення: 11.07.2025).

41. Мінфін починає реалізацію Концепції побудови приватної хмари Системи управління державними фінансами. *Міністерство Фінансів України*. 2024. URL: <https://surl.li/cmviqi> (дата звернення: 11.07.2025).

42. Мінфін спільно з ЮНІСЕФ та KSE проводять серію тренінгів для громад з питань управління публічними фінансами в інтересах дітей. *Міністерство Фінансів України*. 2024. URL: <https://surl.li/zqidum> (дата звернення: 10.07.2025).

43. Мінфін та ДПС обговорили з ОЕСР та МВФ прогрес виконання Національної стратегії доходів. *Міністерство Фінансів України*. URL: <https://surl.li/mcspkx> (дата звернення: 09.07.2025).

44. Мінфін та EU4PFM обговорили подальшу реалізацію реформ у сфері управління державними фінансами. *Міністерство Фінансів України*. URL: <https://surl.li/pgrectj> (дата звернення: 09.07.2025).

45. Мінфін та Нацбанк України провели перший SWITCH-аукціон на платформі Bloomberg. *Міністерство Фінансів України*. 2025. URL: <https://surl.li/cqhiwl> (дата звернення: 11.07.2025).

46. Мінфін, ЮНІСЕФ та керівники фіндепів ОДА обговорили відновлення середньострокового бюджетування та управління публічними інвестиціями. *Міністерство Фінансів України*. 2025. URL: <https://surl.li/ehlqlp> (дата звернення: 11.07.2025).

47. Мінфін: Міжнародна підтримка Національної стратегії доходів України. *Урядовий портал*. 2025. URL: <https://surl.li/ijsfka> (дата звернення: 11.07.2025).

48. Мінфін: Рада ухвалила Закон щодо актуалізації деяких положень Бюджетного кодексу. *Міністерство Фінансів України*. 2025. URL: <https://surl.li/tkqbuo> (дата звернення: 11.07.2025).

49. Мінфін: Рішенням Уряду удосконалено електронні процедури щодо товарів, які підлягають офіційному контролю на митниці. *Міністерство Фінансів України*. URL: <https://surl.li/jqwxlr> (дата звернення: 09.07.2025).

50. Мінфін: Україна отримала 3 мільярди доларів від Японії в рамках механізму G7. *Радіо Свобода*. 2025. URL: <https://lnk.ua/K9erpwRNp> (дата звернення: 11.07.2025).

51. Мінфін: Уряд затвердив Стратегію цифрового розвитку системи управління державними фінансами до 2030 року. *Міністерство Фінансів України*. 2025. URL: <https://lnk.ua/6y4XLv84X> (дата звернення: 11.07.2025).

52. Музика-Стефанчук О.А., Якимчук Н.Я. Сучасне фінансове право. Право публічних фінансів: Підручник. Київ: АртЕк, 2024. 656 с. URL: <https://lnk.ua/k94y1Ev4M> (дата звернення: 04.07.2025).

53. Нечай А.А. Правові проблеми регулювання публічних видатків у державі: дис. 2005. *Мего-Інфо – Юридичний портал №1*. URL: <https://surl.li/pskcpu> (дата звернення: 04.07.2025).

54. Нікіфоров П., Легкоступ І. Публічні фінанси в сучасній Україні: теоретичний та практичний аспект. *Економічний аналіз*. 2023. Т. 33. № 3. С. 287–295. URL: <https://surl.li/edgdux> (дата звернення: 04.07.2025).

55. Олександр Грубіян: Мінфін протягом 2025 року запроваджуватиме цифрову екосистему планування бюджету. *Міністерство Фінансів України*. 2025. URL: <https://lnk.ua/mk4kw5a4L> (дата звернення: 11.07.2025).

56. Олексій У. Місцеві бюджети як складова публічних фінансів. *European Political and Law Discourse*. 2018. Vol. 5, Issue 6. URL: <https://surl.li/jlsjys> (дата звернення: 04.07.2025).

57. Опарін В.М., Федосов В.М., Юхименко П.І. Публічні фінанси: генеза, теоретичні колізії та практична концептуалізація. *Фінанси України*. 2017. № 2. URL: <https://surl.li/fkrjrs> (дата звернення: 04.07.2025).

58. Податковий кодекс України: Кодекс № 2755-VI від 02.12.2010. *База даних «Законодавство України»*. URL: <https://lnk.ua/W9eoax3Np> (дата звернення: 09.07.2025).

59. Показники бюджету України за 2020 рік. *Державний веб-портал бюджету для громадян*. URL: <https://surl.li/yrekip> (дата звернення 24.07.2025 р.).

60. Показники бюджету України за 2021 рік. *Державний веб-портал бюджету для громадян*. URL: <https://surl.li/fvevsa> (дата звернення 24.07.2025 р.).

61. Показники бюджету України за 2022 рік. *Державний веб-портал бюджету для громадян*. URL: <https://surl.li/zcsegy> (дата звернення 24.07.2025 р.).

62. Показники бюджету України за 2023 рік. *Державний веб-портал бюджету для громадян*. URL: <https://surl.li/oxrvyp> (дата звернення 24.07.2025р.).

63. Показники бюджету України за 2024 рік. *Державний веб-портал бюджету для громадян*. URL: <https://surl.li/wjqpvvp> (дата звернення 24.07.2025р.).

64. Постанова Кабінету Міністрів України № 1420 від 23.12.2022 «Про внесення змін до Порядку виконання повноважень Державною казначейською службою в особливому режимі в умовах воєнного стану». *База даних «Законодавство України»*. URL: <https://lnk.ua/ZANDvOmex> (дата звернення: 09.07.2025).

65. Постанова Кабінету Міністрів України № 252 від 11.03.2022 «Деякі питання формування та виконання місцевих бюджетів у період воєнного стану». *База даних «Законодавство України»*. URL: <https://lnk.ua/RJ4PgplNz> (дата звернення: 09.07.2025).

66. Постанова Кабінету Міністрів України № 590 від 09.06.2021 «Про затвердження Порядку виконання повноважень Державною казначейською службою в особливому режимі в умовах воєнного стану». *База даних «Законодавство України»*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/590-2021-%D0%BF#Text> (дата звернення: 09.07.2025).

67. Пріоритети відновлення та можливості для залучення приватних інвестицій в Україну: Сергій Марченко на заході «Партнерство заради відбудови: шлях до Римської конференції 2025». *Міністерство Фінансів України*. 2025. URL: <https://lnk.ua/rmNBIOAeG> (дата звернення: 09.07.2025).

68. Прогрес у реалізації Національної стратегії доходів України. *Міністерство Фінансів України*. 2024. URL: <https://lnk.ua/k94y1M74M> (дата звернення: 10.07.2025).

69. Прозорість у використанні коштів від міжнародних партнерів: Мінфін спільно з донорами здійснюють моніторинг зовнішнього фінансування. *Міністерство Фінансів України*. 2024. URL: <https://lnk.ua/gk4xqxdey> (дата звернення: 11.07.2025).

70. Прутська О.О. Сутність та структура публічних фінансів: теоретичний аспект. *Приазовський економічний вісник*. 2021. № 3 (26). С. 131–135.

URL: http://pev.kpu.zp.ua/journals/2021/3_26_ukr/26.pdf (дата звернення: 04.07.2025).

71. Прямухіна Н. В. Формування державного бюджету в умовах війни в Україні. *Публічна політика в умовах війни та міжнародних викликів: матеріали I Міжнародної науково-практичної конференції*. 2024. URL: <https://jppasa.donnu.edu.ua/article/view/15748> (дата звернення: 14.07.2025).

72. Прямухіна Н. В., Самойленко Л. Я. Адаптація державного бюджету України до умов війни. *Public networks and communications*. 2024. № 1. С. 12–18. URL: <https://jpnac.donnu.edu.ua/article/view/16394> (дата звернення: 10.07.2025).

73. Реалізація Стратегії розвитку фінансового сектору: макроекономічну та фінансову стабільність збережено. *Міністерство Фінансів України*. 2025. URL: <https://lnk.ua/YBNE8OJVG> (дата звернення: 11.07.2025).

74. Реформування систем управління державними фінансами і публічними інвестиціями критично важливе для забезпечення оборони та безперебійного надання державних послуг – Денис Улютін. *Міністерство Фінансів України*. URL: <https://lnk.ua/9MVwQmY4z> (дата звернення: 09.07.2025).

75. Ринок праці в умовах війни: демографічні виклики для України. *Укрінформ*. URL: <https://surl.li/cxikmm> (дата звернення 24.07.2025 р.).

76. Розпочато підготовку нової стратегії реформування системи управління державними фінансами на 2026–2030 роки, – Денис Улютін. *Міністерство Фінансів України*. URL: <https://lnk.ua/1zN2EYrV7> (дата звернення: 09.07.2025).

77. Роз'яснення для громад: законодавчі зміни щодо виконання місцевих бюджетів. *Портал Децентралізації*. URL: <https://lnk.ua/QRVd3Q5e3> (дата звернення: 09.07.2025).

78. Рубанова С.Я. Публічні фінанси в умовах трансформації економіки. *Облік, контроль і аналіз в управлінні підприємницькою діяльністю – Матеріали XV міжнародної науково-практичної інтернет конференції*. 2023. С. 158–162. URL: <https://lnk.ua/YBNE8r2VG> (дата звернення: 04.07.2025).

79. Руда О.Л., Марценюк О.В. Функціонування публічних фінансів в сучасних умовах. *Інвестиції: практика та досвід*. 2024. № 4. URL: <https://surl.li/zgxlhf> (дата звернення: 04.07.2025).

80. Скринінг Україна - ЄС: Денис Улютін представив Єврокомісії результати удосконалення Системи управління державними фінансами. *Міністерство Фінансів України*. 2024. URL: <https://lnk.ua/b1V99OnVg> (дата звернення: 04.07.2025).

81. Славкова О.П., Рибіна Л.О. Роль публічних фінансів в економічному зростанні: місце публічних інвестицій. *Актуальні проблеми економіки*. 2024. № 6 (276). С. 53–59. URL: <https://lnk.ua/1zN2E1XV7> (дата звернення: 04.07.2025).

82. Стан фінансової системи, бюджетні пріоритети на 2025 рік, ERA mechanism у \$50 млрд: Сергій Марченко виступив на зустрічі фінансового блоку G7. *Міністерство Фінансів України*. 2024. URL: <https://lnk.ua/WaVpYXkND> (дата звернення: 11.07.2025).

83. Стратегічний підхід до відновлення: Денис Улютін розповів про систему управління публічними інвестиціями на Міжнародному форумі згуртованості – «Творимо майбутнє». *Міністерство Фінансів України*. 2025. URL: <https://lnk.ua/jY4Q2P1e9> (дата звернення: 11.07.2025).

84. Удосконалення механізму зарахування ПДФО в Україні зменшить дисбаланс у фінансовому забезпеченні територіальних громад - Денис Улютін. *Міністерство Фінансів України*. 2024. URL: <https://lnk.ua/mgeq98ne5> (дата звернення: 11.07.2025).

85. Україна взяла участь у 17-ому Пленарному засіданні Глобального форуму з прозорості та обміну інформацією для податкових цілей. *Міністерство Фінансів України*. 2024. URL: <https://lnk.ua/Lb4A1Lk4Q> (дата звернення: 11.07.2025).

86. Україна та ЄС посилюють контроль за ефективним використанням фінансової допомоги: Мінфін та Аудиторська Рада Ukraine Facility підписали Меморандум. *Міністерство Фінансів України*. URL: <https://lnk.ua/gq46dpzVJ> (дата звернення: 09.07.2025).

87. Україна та Світовий банк працюють над впровадженням нових проєктів з підтримки відновлення та реформ. Зустріч з країнами-донорами Фонду URTF. *Міністерство Фінансів України*. 2024. URL: <https://lnk.ua/92V52lbNM> (дата звернення: 11.07.2025).

88. Україна та Світовий банк реалізують проєкт SURGE у фінансовому секторі для підтримки відновлення: підписано угоди на загальну суму \$750 млн. *Міністерство Фінансів України*. 2024. URL: <https://lnk.ua/djVWnzdek> (дата звернення: 11.07.2025).

89. Україна успішно здійснила перший міжнародний автоматичний обмін інформацією про фінансові рахунки. *Міністерство Фінансів України*. URL: <https://lnk.ua/7J4Z0zXVE> (дата звернення: 09.07.2025).

90. Уряд вживає заходів для посилення фінансової спроможності України, але міжнародна підтримка залишається життєво важливою - Сергій Марченко на зустрічі Фінансового Блоку G7. *Міністерство Фінансів України*. 2024. URL: <https://lnk.ua/Ybe8Jp8N5> (дата звернення: 11.07.2025).

91. Уряд затвердив механізм розподілу коштів з держбюджету на фінансування публічних інвестиційних проєктів з Єдиного портфелю публічних інвестицій. *Міністерство Фінансів України*. 2025. URL: <https://lnk.ua/kKVv0ZX4E> (дата звернення: 11.07.2025).

92. Фінансування державного бюджету України з початку повномасштабної війни. *Мінфін*. URL: <https://surl.li/oermgd> (дата звернення 24.07.2025 р.).

93. Шайнога А.Е. Публічні фінанси як складова фінансової системи. *Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна. Серія «Економічна»*. 2021. Вип. 101. С. 148-155. URL: <https://surl.li/xzkyek> (дата звернення: 04.07.2025).

94. Швайко М.Л., Розвиток публічних фінансів України у сучасних умовах. *Ефективна економіка*. URL: <https://lnk.ua/x5V1Mr5Vd> (дата звернення: 04.07.2025).